

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Irmantė Statkonytė

JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ RETROSPEKTYVIAI VERTINAMOS TĖVŲ
TARPUSAVIO SANTYKIŲ KOKYBĖS IR POŽIŪRIO Į SMURTĄ POROS
SANTYKIUOSE SĄSAJA

Bakalauro baigiamasis darbas

Psichologijos studijų programa, valstybinis kodas 6121JX039

Psichologijos studijų kryptis

Vadovė

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Apginta

(Fakulteto/studijų instituto dekanas/direktorius)

(Parašas)

(Data)

Kaunas, 2020

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
IVADAS	5
1. LITERATŪROS APŽVALGA	7
1.1. Smurto poros santykiuose samprata.....	7
1.2. Smurtas poros santykiuose.....	9
1.2.1. Teorijos, aiškinančios smurtinį elgesį poroje	9
1.2.2. Požiūrio į smurtinį elgesį poroje kompleksiskumas	12
1.3. Tėvų tarpusavio santykių kokybė	16
1.4. Tėvų tarpusavio santykių kokybės ir suaugusių vaikų požiūrio į smurtą romantiniuose santykiuose ryšys.....	20
2. JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ RETROSPEKTYVIAI VERTINAMOS TĖVŲ TARPUSAVIO SANTYKIŲ KOKYBĖS IR POŽIŪRIO Į SMURTĄ POROS SANTYKIUOSE SĄSAJA	22
2.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės	22
2.2. Tyrimo metodai	23
2.2.1. Tiriamieji	23
2.2.2. Tyrimo metodikos	24
2.2.3. Tyrimo procedūra, duomenų tvarkymo būdai	26
3. TYRIMO REZULTATAI	27
3.1. Jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ypatumai	27
3.2. Fizinio ir psichologinio smurto patyrimo/naudojimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšys.....	28
3.3. Jaunų suaugusiųjų požiūrio į smurtą poros santykiuose ir retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės sąsaja	29
4. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS	31
IŠVADOS	34
SĄVOKŲ ŽODYNAS	35
LITERATŪROS SĄRAŠAS	36
PRIEDAI	42

SANTRAUKA

Irmantė Statkonytė. Jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose sąsaja: psichologijos bakalauro darbas / Mokslinis vadovas doc. dr. V. Čepukienė. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2020. – 50p. [Rankraštis]. Saugomas Psichologijos katedroje.

Raktiniai žodžiai: tėvų tarpusavio santykių kokybė, jauni suaugusieji, požiūris į smurtą poroje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti sąsają tarp jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose.

Tyrimė dalyvavo 170 tiriamųjų (144 moterys ir 26 vyrai), kurie atitiko amžiaus (18-35 m.), romantinių santykių turėjimo bent vienerius metus ir gimtosios šeimos (augo su abiem tėvais iki 10 m.) kriterijus. Tiriamųjų amžiaus vidurkis buvo 22,62 metai, iš jų 64 tiriamieji nurodė, kad šiuo metu turi partnerį, su kuriuo negyvena, 57 – kartu gyvena, 33 tiriamieji šiuo metu nepalaiko romantinių santykių, tačiau palaikė juos anksčiau, o 16 – turi sutuoktinį. Romantinių santykių trukmė svyravo nuo vienerių metų iki 20 m. (vidurkis 38,88 metai). 148 tiriamieji nurodė, kad augo su abiem savo biologiniais tėvais, 21 tiriamojo tėvai išsiskyrė, ar vienas iš tėvų mirė paauglystėje, o 1 tiriamasis augo ne su savo biologiniais tėvais.

Tyrimas – apklausa, kuri buvo patalpinta socialiniame tinkle „Facebook“. Ją sudarė du klausimynai: V. Čepukienės (2014) Retrospektyvus tėvų santykių kokybės klausimynas ir Fincham, Cui, Braithwaite ir Pasley (2008) Požiūrio į smurtą poros santykiuose (angl. *Intimate Partner Violence Attitude Scale – Revised*) klausimynas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad požiūris į prievartą poros santykiuose (pvz., pavydo sukėlimą, užgauliojimą) ir į smurtą bendrai buvo labiau teigiamas vyrų imtyje. Tuo tarpu moterų požiūris į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymėjimo prievarta, buvo labiau teigiamas, kuomet jos vaikystėje matė abejingus/vengiančius tarpusavio santykius tarp tėvų. Taip pat buvo nustatyta, kad moterų, kurios savo tėvų santykių kokybę įvardino, kaip gerą, požiūris į smurtą poros santykiuose buvo labiau neigiamas. Galiausiai rezultatai atskleidė, kad asmenų, kurie yra linkę naudoti fizinį smurtą prieš savo partnerį, požiūris į prievartą poros santykiuose yra palankesnis.

SUMMARY

Irmantė Statkonytė. Association between Retrospective Interparental Relationship Quality and Attitudes towards Violence in Couple's Relationship among Young Adults: Bachelor's thesis of psychology / Scientific director doc. dr. V. Čepukienė. Kaunas: Vytautas Magnus University, 2020. – 50p. [Manuscript]. Kept in the Department of Psychology.

Keywords: Parental Relationships, Quality of Romantic Relationship, Young Adults Romantic Relationships, Intimate Partner Violence, Attitude to Violence in the Couple.

This study aims to analyse Retrospective Interparental Relationship Quality and Attitudes towards Violence in Couple's Relationship among Young Adults Association.

The study included 170 participants (144 women and 26 men), who met the criteria of age (18-35 years), having a romantic relationship for at least one year and a genetic family (growing up with both parents until the age of 10). The average age of participants was 22.6 years. 64 participants specified having an intimate partner but not living together. 57 indicated having an intimate partner and living together. 33 participants specified currently not having any romantic relationship but used to have it before, while 16 indicated having a spouse currently. The length of the romantic relationship varied from 1 to 20 years with an average length of 38.9 years. 148 participants indicated they were growing up with both their biological parents while 21 participant's parents divorced or one of them deceased in participant's adolescence years. One participant was growing up with not biological parents.

The study was conducted as the survey which was posted on social media "Facebook." The survey consisted of two questionnaires: V. Čepukienė (2014) Retrospective Measure on Interparental Relationship Quality (IPRQ) and Fincham et al. (2008) Intimate Partner Violence Attitude Scale – Revised (IPVAS-R) questionnaire.

The study revealed that participants opinion about abuse in a couple's relationship (e.g. provoking jealousy, insulting) and about violence, in general, was more positive in male sample. In comparison, women treated violence in a relationship more positively when in their childhood they had seen the indifferent or detached relationship of their parents. Moreover, women who characterized their parent's relationship quality more positively expressed a more negative opinion about violence in their relationship. Finally, results revealed that individuals who tend to use physical violence against their partner were more likely to have a positive opinion about violence in a relationship in general.

IVADAS

Žmogaus požiūris yra tam tikras reiškinys, kuris ne tik formuoja atitinkamą nuostatą į įvairius dalykus, bet neretai yra glaudžiai susijęs su žmogaus elgesiu (Capaldi, Knoble, Shortt & Kim, 2012). Visiems gerai žinoma, kad kiekvieno žmogaus požiūris yra skirtingas, tačiau neretai jo formavimuisi įtakos turi panašūs aspektai. Kadangi šeima yra vienas iš svarbiausių veiksnių, formuojančių vaiko asmenybę, tai nėra klaidinga manyti, kad atitinkami šeimoje vykstantys procesai formuoja ir atitinkamą vaiko, o vėliau ir jaunuolio požiūrį į įvairius tarpasmeninių santykių aspektus. Šiame darbe yra akcentuojamas jauno suaugusio asmens požiūris į smurtą poros santykiuose ir jo tėvų tarpusavio santykių kokybę.

Smurtas poros santykiuose yra sudėtinga ir opi problema, kuri gali sukelti skausmą ne tik aukai, bet ir smurtautojui, kadangi neretai linkę smurtauti asmenys yra patys patyrę smurtą ar yra tokį matę aplinkoje, kurioje augo (Gomez, 2011). Tuo tarpu žmonės, prieš kuriuos yra smurtaujama dažnai patiria ne tik fizinį, bet psichologinį skausmą (Vasiliauskaitė, 2013). Smurtas prieš partnerį yra dažnas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje, kadangi 2019 m. atlikta apklausa parodė, kad net 70% moterų nukenčia nuo smurtaujančio partnerio Lietuvoje, o 35% pasaulio moterų per gyvenimą patiria fizinį ar psichologinį smurtą romantiniuose santykiuose (Purvaneckienė, 2019; World Health Organization [WHO], 2017). Tai tik įrodo, kad smurtas poros santykiuose egzistuoja ir yra gana dažnas reiškinys. Tuo tarpu požiūris į smurtą yra taip pat svarbus reiškinys, kadangi atitinkamą požiūrį turintis asmuo neretai ne tik yra linkęs labiau smurtauti, bet dažnai ir labiau priimti smurtą iš partnerio, o tokio požiūrio formavimuisi dažnai įtakos turi tam tikri tėvų tarpusavio santykiai, kuriuos mato vaikas (Clarey, Hokoda, Ulloa, 2010).

Baigiamojo darbo problematika. Dažniau literatūroje yra nagrinėjamas pats smurtinis elgesys, jo atsiradimo, pasireiškimo priežastys. Dauguma autorių tik įrodo, kad smurtas poros santykiuose egzistuoja ir jo pasireiškimui yra net keletas priežasčių, tokių kaip atitinkama vaikystės patirtis, bendraamžių įtaka, tarpusavio santykių ypatumai, o visa tai neretai lydi tam tikra aplinka, kurioje auga vaikas. Tačiau rečiau tyrinėjama, kaip tam tikri tėvų tarpusavio santykiai lemia vaikų požiūrį į smurtą poros santykiuose. Dažniau literatūroje yra nagrinėjamas tėvų tarpusavio santykių poveikis vaikui, jo raidai. Tuo tarpu teorijos, kurios aiškina smurtinio elgesio pasireiškimą romantiniuose santykiuose, atsižvelgia į gimtąją šeimą ir jos poveikį. Pavyzdžiui socialinio išmokymo teorija (Bandura, 1977) atkreipia dėmesį į tai, kad smurto yra išmokstama, kuomet yra matomas smurtinis elgesys šeimoje. Taip susiformuoja nuostata, kad smurtas yra normalus reiškinys. Tuo tarpu naujesni tyrimai smurtą romantiniuose santykiuose aiškina, kaip nesaugaus prisirišimo padarinį,

o ši nesaugų prisirišimą sukelia didesnis konfliktų kiekis tarp tėvų (Rodrigues & Kitzmann, 2007). Dar kiti tyrimai pabrėžia, kad tėvų tarpusavio bendravimas ir rodoma meilė, šiluma, teigiamos emocijos suformuoja ir jaunuolio atitinkamą požiūrį į santykius (Young & Schrodt, 2016). Taip pat yra įrodyta ir tai, kad prastesni tėvų tarpusavio santykiai formuoja teigiamą, labiau palankų asmens požiūrį į smurtą (Riggs & O'Leary, 1996). Nors šie tyrimai pateikia savotišką paaiškinimą, tačiau tuo pačiu jie atskleidžia skirtingas sąsajas tarp atitinkamo jaunuolio požiūrio į smurtą poros santykiuose ir tėvų tarpusavio santykių kokybės.

Darbo aktualumas. Šiuo metu yra atlikta nedaug tyrimų Lietuvoje, kurie tirtų būtent jauno suaugusiojo požiūrį į smurtą ir jo tėvų tarpusavio santykių kokybę. Netgi užsienio literatūra pateikia tik kelis galimus šios sąsajos įrodymus ir paaiškinimus. Tuo tarpu pats smurtas yra dažnai sutinkamas reiškinys, kuris sukelia skausmą, baimę ir kitas tiek fizines, tiek psichologines kančias (Diršienė ir Reikertienė, 2008).

Taigi šio darbo **tikslas** – išanalizuoti sąsają tarp jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Smurto poros santykiuose samprata

Lietuvos Respublikos įstatymuose (2011) smurtas yra apibrėžiamas, kaip „veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą“. Smurtas yra vienas skaudžiausių ir sudėtingiausių reiškinių sutinkamas bene kiekvieną dieną, kuris turi itin platų pasireiškimo spektrą. Jis pasireiškia įvairiose kultūrose, socialiniuose sluoksniuose, socialiniuose tinkluose, beveik visose amžiaus grupėse, skirtingose aplinkose, tokiose kaip šeima, mokykla, taip pat įvairiausių sporto renginiuose, tarp draugų, poroje ar tiesiog gatvėje (Gumuliauskienė, Juodaitytė ir Malinauskienė, 2010). Remiantis Purvaneckienės (2019) atlikta reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos apie smurtą artimoje aplinkoje ataskaita, tik 19% Lietuvos gyventojų yra pasisakę, kad patyrė smurtą artimoje aplinkoje; net 60% nukentėjusiųjų niekur nesikreipė pagalbos; 47% vyrų dažniau patiria smurtą nuo tėvų ir net 70% moterų dažniausiai nukenčia nuo esamų ar buvusių partnerių; 17% respondentų pateisintų kai kurių rūšių smurtinį elgesį, tačiau tik tam tikrose situacijose. Tokie rezultatai nepaneigiamai atskleidžia, kad tik nedidelė dalis žmonių, patyrusių smurtą sugeba apie tai pranešti ar kreiptis pagalbos į atitinkamas įstaigas. Taip pat ryškiai pastebima, kad vyrauja smurtas poros santykiuose ir didžioji dalis nukentėjusiųjų yra moterys, o vyrai nukenčia nuo tėvų, kas atskleidžia, kad dalis smurto ištakų vis dėl to atsiranda šeimoje. Be viso to, dalis žmonių pateisintų smurtinį elgesį, kas atskleidžia ne tik palankų požiūrį į smurtą, bet ir tų žmonių polinkį smurtauti, kadangi neretai žmogaus nuostatos lemia jo elgesį. Todėl galima daryti prielaidą, kad šie žmonės ne tik patys galėtų smurtauti, tačiau tikriausiai nebūtų linkę sustabdyti kitų žmonių sukeliama smurtinio elgesio. Tačiau nepriklausomai nuo to, ar smurtas yra patiriamas Lietuvoje, ar kitoje kultūroje, jis egzistuoja visame pasaulyje, tik kai kuriose šalyse mažiau, o kitose – daugiau. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) 2017 m. duomenimis net 35% moterų per gyvenimą patiria fizinį ar seksualinį smurtą ir dažniausiai šį smurtą patiria poroje, 38% moterų nužudymų įvyksta dėl romantinio partnerio kaltės (WHO, 2017). Galima daryti prielaidą, kad smurtas yra ne tik plačiai paplitęs pasaulyje, bet ir tai, kad vis dėl to moterys yra tos, kurios dažniausiai nukenčia nuo šio fenomeno. Taip pat dažnai pastebima, kad smurtas artimoje aplinkoje yra glaudžiai susijęs su „dominavimo tendencijomis“, o smurtautojas dažnai naudoja taktiką izoliuoti, pažeminti, išnaudoti, kontroliuoti, įbauginti savo auką (Vaigė, 2013). Tuo tarpu auka dažnai patiria gėdos, kaltės, bejėgiškumo, baimės, abejonės jausmus, neretai jų pasitikėjimas savimi taip pat sumažėja. Smurto

sudėtingumas slypi ir tame, kad neretai yra sudėtinga atskirti, kada jau žmogus jį patiria. Žinoma, fizinio smurto apraiškos dažniausiai yra akivaizdžiai matomos, tačiau psichologinį ar ekonominį smurtą pamatyti yra žymiai sudėtingiau.

Dažniausiai visuomenėje sutinkama yra fizinio smurto forma (WHO, 2017). Tačiau ši forma nėra plačiausiai naudojama. Dažnai žmonės patys nesuvokia, kad galimai panaudojo psichologinį ar ekonominį smurtą prieš kitą asmenį. Fizinis smurtas tiesiog turi ryškiausią ribą, kurią lengviausia pamatyti ar pajusti. Tokie fizinio smurto pavyzdžiai, kaip mušimas, spardymas, smaigimas, stumdymas ir kitoks kūno žalojimas, taip pat nepriežiūra ar kitoks trukdymas suteikti aukai medicininę pagalbą, dažniausiai yra lengviau pastebimas, kadangi jis neretai palieka tam tikras žymes ant aukos, kaip pavyzdžiui, mėlynės ant kūno ar kūno dalių lūžius (Dirsienė ir Reikertienė, 2008).

Psichologinis smurtas yra sąmoningas ir tyčinis poveikis daromas žmogaus psichikai. Dažniausiai psichologinis smurtas veikia per baimę, kad auka turi elgtis, taip kaip smurtautojas nori, nes kitaip atsirastų tikros neigiamos pasekmės. Šio smurtinio elgesio atveju asmuo pasitelkia žeminimus, persekiojimą, sekimą, įžeidinėjimus, grasinimus, tyčiojimąsi, bendravimo su kitais asmenimis ribojimą, supriešinimą su kitais ir panašų psichologinį kankinimą. Ši forma gali net nebūti naudojama tiesiogiai, neretai ji naudojama per socialinius tinklus, mobiliuosius telefonus ar net kitus žmones. Pavyzdžiui, moteris nuteikia vaikus prieš savo vyrą (kalba apie jį negražiai, pastoviai kritikuoja ir pan.), taip panaudodama psichologinį smurtą prieš jį (Dirsienė ir Reikertienė, 2008).

Seksualinis smurtas reiškia vertimą mylėtis, seksualinio akto metu daryti tai, kas nepriimtina partneriui, grasinimą palikti, jei nesutinkama mylėtis ar daryti įvairius dalykus, susijusius su aktu, melavimas, kad mylintis naudojamos apsaugos priemonės, vertimas žiūrėti pornografiją, intymių vietų lietimasis prieš partnerio valią ir pan. Ši smurto forma apima tiek fizinę, tiek psichologinę prievartą, kadangi yra kėsiamasi ne tik į žmogaus sveikatą, bet ir į jo orumą, garbę, kūno neliečiamumą (Dirsienė ir Reikertienė, 2008).

Ekonominis smurtas apima kito žmogaus išlaidų kontroliavimą, draudimą dirbti, kitam žmogui priklausančių daiktų gadinimą, draudimą naudotis šeimos pinigais, vertimą prašyti pinigų iš partnerio, pinigų nedavimą, atsisakymą išlaikyti vaikus ne tik išsiskyrus, bet ir buvimo kartu metu, turto užrašymas smurtautojo giminaičiams. Nuo tokio smurto dažniausiai nukenčia asmenys, kurie neturi savo pastovaus pajamų šaltinio (Dirsienė ir Reikertienė, 2008).

Visos šios smurto rūšys dažniausiai yra persipynusios ar perauga viena į kitą, o neretai smurtauti pradedama naudojant psichologinį smurtą (Dirsienė ir Reikertienė, 2008).

Taigi, smurtas yra skaudus ir sudėtingas reiškinys, nuo kurio vis dar nukenčia didelė dalis asmenų, dažniausiai moterų. Smurtauti gali būti įvairaus amžiaus, lyties asmenys, kurie gali būti iš visiškai skirtingų kultūrų, tačiau dažniausiai kiekvieno smurtautojo tikslas yra bendras – siekimas tam tikru būdu nuskriausti, pažeminti, kontroliuoti ar išnaudoti kitą asmenį. Šis siekis gali būti

įgyvendinamas net keliais būdais, kadangi yra kelios smurto rūšys, tokios kaip fizinis, psichologinis, seksualinis ir ekonominis smurtas. Taip pat, neretai polinkis smurtauti yra glaudžiai susijęs su tam tikrais šeimos veiksniais, o pats veiksmas yra lydimas ir atitinkamo asmens požiūrio.

1.2. Smurtas poros santykiuose

1.2.1. Teorijos, aiškinančios smurtinį elgesį poroje

Partnerio smurtas apima šablonišką elgesį, kurio metu siekiama kontroliuoti ir piktnaudžiauti savo galia santykiuose. Būtent tai akcentuoja teorijos, kurios yra dažiausiai sutinkamos literatūroje, tačiau labiausiai tai akcentuojama feminizmo teorijoje. Ši teorija paremta lyčių nelygybės visuomenėje pagrindu, kadangi, kuomet ši teorija buvo pradėta kurti, buvo itin paplitęs patriarchalinis požiūris, kuris ir lėmė iškreiptą visuomenės polinkį manyti, kad moterys yra silpnos ir paklusnios, o fizinė, psichologinė, seksualinė ar ekonominė prievarta yra normalus reiškinys santykiuose, kuris priverčia moteris tokiomis ir likti. Todėl vienos iš pagrindinių šios teorijos idėjų buvo skatinti kitokį visuomenės požiūrį, atkreipiant dėmesį į lyčių nelygybę, „išvaduoti“ moteris iš nuolaidžios ir vyrams pavaldžios rolės ir svarbiausia mažinti smurto apraiškas poros santykiuose (Vasiliauskaitė, 2013; Ali & Naylor, 2013). Feminizmo teorija akcentuoja įsitikinimus, kuomet vyrų naudojamas smurtas prieš moteris yra pateisinamas socialinių ar/ir kultūrinių normų (Kelly, 2011). Pagal šią teoriją, moterys naudodamos tokį patį smurtinį elgesį prieš vyrus susilaukia neigiamo požiūrio iš visuomenės, nors neretai jos smurtauja prieš savo vyrus, siekdamos apsiginti, ar priešintis vyrų sukeltam smurtiniam elgesiui. Taip pat šioje teorijoje pabrėžiama, kad vyrų naudojamas smurtas poroje yra socialinė problema, kadangi neretai smurtas pasibaigia moters mirtimi ar itin stipriais ne tik fiziniais, bet ir psichikos sužalojimais (Weldon & Gilchrist, 2012). Feminizmo teorijai atspindėti dažnai pasitelkiamas Duluth'o modelis ir Smurto ratas (Walker, 1979), kuris glaudžiai susijęs ir su išmokto bejėgiškumo aspektu.

Duluth'o modelis. Šis modelis atskleidžia smurtinio elgesio apraiškas santykiuose per galios ir kontrolės ratą. Būtent vyrai sistemingai naudodami grasinimus, bauginimus, prievartą siekia sukelti baimę savo partnerei, o kraštutiniais atvejais net naudoja fizinę ar seksualinę prievartą, kuri užtikrina vyro dominavimą santykiuose (Ali & Naylor, 2013). Vyrų naudojamos taktikos, pagal galios ir kontrolės ratą (Weldon & Gilchrist, 2012): bauginimas, emocinis smukdymas, izoliacija, smurtavimo neigimas, naudojimasis vaikais, galios demonstravimas, ekonominės prievartos pasitelkimas, grasinimas. Šios 9 taktikos apibūdina konkrečius vyrų veiksmus, kurių metu jie stengiasi kontroliuoti/parodyti savo galią prieš partnerę, ją išlaikyti paklusnia (Ali & Naylor, 2013).

Smurto ratas (Walker, 1979) siekia paaiškinti, kodėl moterys, prieš kurias smurtauja jų partneriai nesugeba/negali/nenori nutraukti tokių santykių. Šiam smurto rato pasireiškimui dažnai įtakos turi moters finansinė priklausomybė nuo vyro, bendri vaikai ar baimė juos prarasti, mažas aplinkos ir artimųjų palaikymas, atsiribojimas nuo šeimos, draugų. Smurto ratą sudaro trys nuosekliai pasikartojantys etapai: įtampos augimas, smurtinio elgesio proveržis, „medaus mėnuo“.

- Įtampos augimas. Šiam etapui būdingas vis didėjantis grubus ir agresyvus vyro elgesys, įvairūs draudimai, grasinimai. Šiame etape moteris tiki, kad paklusdama ir vengdama konflikto sumažins tokį vyro elgesį, o artėjantis vyro smurtinio elgesio protrūkis iš vis neįvyks. Tačiau, nors ir moteris prisitaiko prie vyro ir tenkina jo reikalavimus, įtampa auga. Šis etapas gali trukti neapibrėžtą laiko tarpą, o dažnai besikartojant smurtiniam elgesiui, šiame etape moterys vis labiau bando save įtikinti, kad kuo daugiau savo pastangų jos įdės prisitaikant ir nuolaidžiaujant, tuo didesnė tikimybė išvengti smurtinio elgesio. Tačiau, nepriklausomai nuo moters veiksmų proveržis vis tiek įvyksta, dėl kurio jos kaltina save, nes galbūt nepakankamai padarė, kad sustabdytų neišvengiamą smurtinio elgesio proveržį.
- Smurtinio elgesio proveržis. Šiame etape įtampa išauga tiek, kad vyras nebesugeba jos suvaldyti ir pradeda elgtis nekontroliuojamai, kas lemia smurtinio elgesio panaudojimą, kuris gali trukti nuo kelių minučių iki valandų ar net dienų. Po įvykusio protrūkio, vyras stengiasi teisinti savo elgesį, tačiau ilginiui pasiteisinimai išnyksta, o moteris vis labiau bijo tam priešintis, nes tiki, kad tai tik sustiprins tokį vyro elgesį.
- „Medaus mėnuo“. Šis etapas prasideda iš karto po įvykusio proveržio, kurio metu smurtautojas pradeda atsiprašinėti ir žadėti, kad toks jo elgesys daugiau nepasikartos. Vyras ir pats tuo tiki, kadangi neretai netgi įtraukia aplinkinius, kurie gali padėti jam nustoti smurtauti. Jis taip pat tiki ir tikina savo partnerę, kad jis gali save kontroliuoti ir, kad šis proveržis buvo vienkartinis, siekiant nutraukti tam tikrą „netinkamą“ moters elgesį. Šiame etape moteris taip pat tiki ir viliasi, kad vyras gailisi ir toks elgesys nepasikartos.

Išmoktas bejėgiškumas. Dažnai patiriamas smurtas sukuria neigiamus įsitikinimus apie savo sugebėjimus pasipriešinti tokiam elgesiui, susiformuoja požiūris, kad geriau yra tiesiog priprasti ir nesipriešinti, nes bet kokios pastangos tai nutraukti bus bevertės. Tačiau šis bejėgiškumas nėra tik patiriamo smurto poroje pasekmė. Neretai šis jausmas pradeda formotis jau vaikystėje, kuomet yra matomas realus smurtas tarp tėvų, ar patiriamas smurtas iš jų, kuris formuoja pasyvumą ir susitaikymą su tokia netinkamo elgesio apraiška. Didelę įtaką turi ir pastangos pasipriešinti tokiam elgesiui, kurios buvo nepakankamos, didėjantys vyro grasinimai susidoroti ne tik su partnere, bet ir su jai svarbiais žmonėmis, augintiniais ir pan. Toks vyro elgesys ir moters įsitikinimas stabdo ją nuo pasipriešinimo ir skatina prisitaikymą ir kartais net iškreiptą suvokimą, kad smurtas yra normalus dalykas santykiuose ir tai galbūt vyksta tik dėl jos pačios kaltės. Išmoktas bejėgiškumas ir smurto ratas yra

glaudžiai susiję, kadangi šis jausmas dažniausiai palaipsniui formuojasi didėjant smurto rato dažnumui, kol susiformuoja mušamos moters sindromas. Šis sindromas paaiškina tam tikrą elgesio modelį, kurio metu moteris, patyrusi fizinį, psichologinį, seksualinį ar ekonominį smurtą, nebesugeba išsilaivinti iš tokių pavojų keliančių santykių (Vasiliauskaitė, 2013).

Kita teorija, aiškinanti smurtinio elgesio poroje atsiradimą yra socialinio išmokymo teorija, kuri teigia, kad smurtinis elgesys yra išmokstamas ir dažniausiai šiam išmokimui didžiausią įtaką turi šeima (Weldon & Gilchrist, 2012). Šios teorijos pradininkas Bandura (1977) manė, kad agresijos atsiradimui didelę įtaką turi socialinė aplinka, o būtent vyrai smurtauja daugiausiai dėl to, kad savo šeimoje matė tokio elgesio pavyzdį – tėvo smurtavimą prieš partnerę, kurios tam nesipriešina. Tokia patirtis galėjo suformuoti iškreiptą vyro suvokimą apie tarpusavio santykius poroje, kuomet įsitikinama, kad smurtauti prieš moterį normalu. Taip pat požiūriui į teigiamą smurtinio elgesio suvokimą turi ir šeimoje išmoktas smurto/konfliktų sprendimo modelis. Šis modelis pabrėžia šeimos veiksnių įtaką vaiko požiūrio formavimuisi. Šeimoje vyraujantis smurtas gali suformuoti nuostatą, kad konfliktai ir smurtinis elgesys yra priimtinas bendravimo būdas tarp partnerių. Šis teorinis modelis, kaip ir feministinis, pabrėžia smurtautojo polinkį į išorinių veiksnių kaltinimą ir/ar neigimą, aiškinant savo, kaip smurtautojo, elgesį (Weldon & Gilchrist, 2012). Kitaip tariant, vaikas iš savo tėvų išmoka tokius konfliktų sprendimo modelius, kurie pabrėžia smurtą kaip priemonę, siekiant išspręsti kilusioms problemoms poroje.

Ekologinė teorija apima tiek individualią asmens patirtį, tiek socialinės aplinkos įtaką. Pabrėžiama, kad siekiant paaiškinti smurto poros santykiuose atsiradimą yra svarbu apžvelgti visus lygmenis, kurie tarpusavyje yra glaudžiai susiję ir neretai daro įtaką vienas kitam (Kelly, 2011). Teorijoje aptariami keturi lygiai: individualus, santykių, bendruomenės, visuomenės. Kiekvienas lygmuo turi atitinkamus veiksnus, skatinančius didesnę smurto pasireiškimą poros santykiuose (Ali & Naylor, 2013).

- Individualus lygmuo apima biologinius ir asmeninius veiksnus tokius, kaip lytis, išsilavinimas, pajamos, psichologinės problemos, asmenybės sutrikimai, polinkis į agresyvumą, piktnaudžiavimas priklausomybę keliančiomis medžiagomis. Pagal šią teoriją didesnė tikimybė smurtinio elgesio pasireiškimui yra tuomet, kai dominuoja tokie veiksniai: vyriška lytis; traumuojanti vaikystės patirtis, kurios metu buvo matomas smurtas tarp tėvų; tėvo neturėjimas arba atstumiantis/nesirūpinantis tėvo elgesys; prievarta patirta vaikystėje; alkoholio vartojimas.
- Santykių lygmuo apima šeimą, įskaitant partnerį, draugus, darbo kolegas ir pan. Smurto apraiškas šiame lygmenyje daugiausiai didina poros tarpusavio konfliktai ir vyrų siekis kontroliuoti ir priimti sprendimus šeimoje.

- Bendruomenės lygmuo apima socialinę padėtį, mokyklos, darbo aplinką. Tokie veiksniai, kaip žemas socialinis sluoksnis, bedarbiystė, skurdas taip pat bendravimas ar buvimas tarp žmonių/porų, kurie yra linkę pažeisti visuomenės normas, nusikalsti ir pan. turi didelę įtaką smurtinio elgesio naudojimui poroje.
- Visuomenės lygmuo pabrėžia kultūros, kurioje žmogus gyvena įtaką, kuriai būdingos tam tikros visuomenės normos, socialinės ir ekonominės struktūros. Tokios visuomenės normos, kurios pritaria ar net skatina vyrų siekį kontroliuoti moteris; pripažįsta smurtą, kaip vieną iš konflikto sprendimo būdų; sieja vyriškumo sampratą su dominavimu, garbe, agresija; palaiko rigidiškas lyčių roles (pvz.: vyras privalo uždirbti pinigus, o moteris turi rūpintis vaikais) yra glaudžiai susiję su smurtinio elgesio pasireiškimu poroje.

Taigi, dažniausiai literatūroje sutinkamos smurtą poroje aiškinančios tokios teorijos, kaip feminizmo, socialinio išmokimo ir ekologinė. Šios teorijos atskleidžia smurtinio elgesio poroje atsiradimo priežastis, kaip, pavyzdžiui, feminizmo teorija akcentuoja vyrų dominavimą visuomenėje ir požiūrį, kad moteris yra silpna, socialinio išmokimo teorija daugiau dėmesio atkreipia į socialinę aplinką ir teigia, kad smurtinis elgesys yra labiau išmoktas, nei nulemtas visuomenės požiūrio, tuo tarpu ekologinė teorija apima tiek socialinius, tiek visuomeninius veiksnius ir taip pat įtraukia asmeninį ir bendruomeninį lygmenis, pabrėždama visų šių lygmenų svarbą smurtinio elgesio poroje atsiradimui.

1.2.2. Požiūrio į smurtinį elgesį poroje kompleksiskumas

Anksčiau minėtos smurto formos gali pasireikšti bet kokiuose poros santykiuose, nepriklausomai nuo to, ar partneriai yra skirtingos lyties, ar tai yra trumpa draugystė tarp paauglių, ar ilgametė santuoka, smurtas gali vykti netgi tarp jau išsiskyrusių partnerių. Tačiau yra tam tikri veiksniai, kurie didina tokio elgesio naudojimą, ar teigiamą požiūrį į jį. Remiantis PSO 2017 m. duomenimis tiek vyrai, tiek moterys dažniau yra linkę smurtauti, kuomet yra veikiami tokių veiksnių, kaip žemas išsilavinimas, traumuojanči vaikystės patirtis, smurto prieš savo motiną matymas, žalingas alkoholio vartojimas, visuomenėje vyraujančios lyčių nelygybės normos (WHO, 2017). Tačiau neretai autoriai išskiria daugiau ir įvairesnių veiksnių, aiškinančių atitinkamo požiūrio į smurtinį elgesį formavimuisi, o vėliau ir lemiančių smurtinio elgesio atsiradimą poroje. Tokie veiksniai, kaip amžius, vaikystės patirtis, bendraamžių įtaka, lytis, tam tikros asmenybės savybės, tarpusavio santykių ypatumai gali skirtingai paveikti žmogaus asmenybės formavimąsi, o susiformavęs polinkis į smurtą ar teigiamas požiūris į jį neretai iššaukia patį elgesį, kas gali lemti itin skausmingas fizines ar/ir psichologines traumas.

Sorrentino, Friedman ir Hall (2016) išskiria jauno amžiaus veiksnį, teigdami, kad jauni žmonės yra labiau linkę tiek patys smurtauti, tiek tapti smurto aukomis. Šią idėją galima paaiškinti tuo, kad neretai, dar susitikinėjant paauglystėje, patirta tam tikra smurto forma gali formuoti teigiamą asmens požiūrį į smurtinį elgesį. Toks asmuo gali įtikėti, kad toks elgesys, kaip fizinė prievarta, manipuliacijos, įžeidinėjimai, vertimas užsiimti lytiniais santykiais ir panašiai, yra normalus ir priimtinas elgesys santykiuose, todėl yra tikimybė vis daugiau ir dažniau prisitaikyti prie tokio elgesio aukos pozicijoje, o smurtautojo pozicijoje – vis didinti smurtą. Be to, tyrimai rodo ir tai, kad nuo smurto nukentėję asmenys poroje turi didesnę tikimybę ir patys tapti smurtautojais dabartiniuose ar vėlesniuose santykiuose (Cui, Ueno, Gordon & Fincham, 2013). Tuo tarpu vaikystėje patirtas smurtas ir smurto apraiškos susitikinėjimo metu paauglystėje turi didelę įtaką smurto pasireiškimui poroje jauno suaugusiojo amžiuje, nepriklausomai nuo lyties (Gomez, 2011). Ši tendencija pasireiškia dar stipriau, jeigu yra pastebimas tam tikras šeimos ar socialinių veiksmų poveikis jauname amžiuje (pvz., vaikinai, kurie augo be motinų buvo linkę dažniau naudoti smurtą poroje) (Cui et al., 2013; Gomez, 2011). Taip pat tyrimai rodo, kad didžioji dalis vyrų, linkusių į smurtą prieš savo partnerę, vaikystėje patys patyrė tam tikrą smurtinį elgesį. Dažniausiai prieš juos fiziškai smurtaudavo tėvas ar patėvis, žymiai rečiau motina (atitinkamai apie 80% ir 25%). Jie taip pat neretai vaikystėje matydavo smurtą ir tarp tėvų (apie 75% vyrų smurtaudavo prieš moteris ir apie 3% moterų naudodavo smurtinį elgesį prieš vyrus) (Weldon & Gilchrist, 2012; Capaldi et al., 2012). Autoriai pabrėžia ir netinkamą elgesį su vaiku, kuris turi bene didžiausią žalą vaiko asmenybės, jo atitinkamo požiūrio formavimuisi ir vėlesniam smurtinio elgesio naudojimui poroje. Toks elgesys su vaiku, kaip fizinis išnaudojimas, nepriežiūra, nesaugus prisirišimas gali turėti įtakos iškreiptam vaiko suvokimui apie tarpusavio santykius ir palankaus požiūrio į smurtą poroje formavimui (Weldon & Gilchrist, 2012; Capaldi et al., 2012). Tuo tarpu toks asmuo, kurio vienas iš tėvų turi ar turėjo kriminalinę istoriją, kuris gyveno išsiskyrusių tėvų šeimoje, buvo apleistas ar jautė tėvų nepriežiūrą, taip pat turėjo problemiškus santykius su savo tėvais buvo linkęs dažniau naudoti smurtinį elgesį prieš savo antrąją pusę (Theobald & Farrington, 2012). Priešingai, teigiama vaikystės patirtis, tėvų priežiūra, palaikymas, rūpestis, nesmurtinio elgesio skatinimas yra reikšmingi veiksniai, formuojantys neigiamą jaunuolio požiūrį į smurtinį elgesį poros santykiuose (Capaldi et al., 2012). Kitaip sakant, šie veiksniai turi įtakos tam, kad asmuo ne tik, kad bus nelinkęs smurtauti pats, bet ir nepalankiai priims smurtą iš kito asmens.

Kitas veiksnys formuojantis teigiamą požiūrį į smurtą ir smurtinio elgesio atsiradimą poroje yra bendraamžių įtaka. Draugų grupėje neretai galima išmokti ugdyti konfliktų sprendimo įgūdžius, kurie vėliau gali būti naudojami poros santykiuose (Weldon & Gilchrist, 2012). Pavyzdžiui, draugai, kurie yra linkę į asocialų elgesį ar propaguoja smurtą, gali sukurti spaudimą elgtis taip pat, todėl susiformuoja teigiamas požiūris į smurtinį elgesį. Taip pat bendraamžių grupėje yra formuojama tam tikra vyriškumo/moteriškumo samprata, kaip, pavyzdžiui, berniuko draugai bus linkę į mergaičių

užgauliojimą, o tuo tarpu berniukams susiformuos požiūris (nuostata), kad mergaičių užgauliojimas yra tam tikras vyriškumo įrodymas. Tokia nuostata gali stiprėti ir peraugti į žiauresnį elgesį vyresniame amžiuje (Weldon & Gilchrist, 2012).

Sekantis veiksnys dažnai minimas mokslininkų yra lytis. Literatūroje dažniausiai yra aprašomas vyrų smurtas prieš moteris ir net daugiau nei 50% moterų, patyrusių fizinį smurtą nėra linkusios apie jį pranešti. (WHO, 2017). Tuo tarpu vyrai taip pat gali būti smurto aukomis poros santykiuose, tačiau tokie atvejai yra sutinkami žymiai rečiau. Neretai tai yra dėl vyrų nenoro prisipažinti, kad prieš juos buvo smurtaujama. Taip pat ir dėl to, kad moterys yra linkusios dažniau naudoti psichologinį smurtą, o būtent šią smurto formą atpažinti ir pamatyti jos žalą yra sudėtingiau, nei likusių formų (Vileikienė, Narkauskienė ir Smirnova, 2010). Pavyzdžiui, pastovus moters prikašiojimas vyrui dėl to, kad jis mažai uždirba ir nesugeba išlaikyti šeimos žemina vyrą ir tikriausiai mažina jo pasitikėjimą savimi, tačiau retai kada vyras priimtų ir praneštų apie tai, kaip apie smurtinį elgesį. Tuo tarpu moterų nenorą/negalėjimą pranešti apie smurtinį elgesį patirtą poroje, tyrimai daugiausiai aiškina per patiriamą baimę, kurią vyrai sukuria naudodami kelias skirtingas ar net visas smurto formas (Vileikienė ir kiti, 2010). Pavyzdžiui, fizinis sužalojimas gali sukelti tiek pat baimės, kiek grasinimas nužudyti, o jeigu tai daroma vienu metu ir dar pasitelkiama seksualinė prievarta, tuomet nekeista, kad moteris yra įbauginta apie tai pranešti, nes neretai „skundimasis“ lemia dar didesnį pavojų moters sveikatai. Kitų autorių tyrimai rodo, kad moterys apskritai rečiau naudoja smurtinį elgesį poroje nei vyrai, o tai iš dalies paaiškina anksčiau aptartos teorijos (Corss & Campbell, 2011). Taip pat moterys yra linkusios dažniau pranešti apie smurtinį ar netinkamą elgesį jauno suaugusiojo amžiuje, o išsiskyrusios, vienišos, susituokusios, bet gyvenančios atskirai moterys yra labiau pažeidžiamos būtent dėl smurtinio elgesio (Gomez, 2011; Capaldi et al., 2012). Tuo tarpu vyrai, kurie ankstyvame amžiuje patyrė bet kokią smurto formą, yra linkę į didesnį prieraišumą ir priklausomybę nuo kito asmens. Jie taip pat sunkiau valdo pyktį, sielvartą ir dažniau piktnaudžiauja priklausomybę keliančiomis medžiagomis, o alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas turi teigiamą sąsają su polinkiu smurtauti poroje (Weldon & Gilchrist, 2012; Capaldi et al., 2012). Vyrai, kurie patyrė fizinį smurtą vaikystėje yra dažniau linkę naudoti psichologinę kontrolę prieš savo partnerę, o tie, kurie patyrė seksualinę prievartą, yra linkę dažniau naudoti seksualinio smurto formą (Askeland, Evang & Heir, 2010).

Tyrimai rodo, kad tam tikri asmenybės tipai ar bruožai taip pat glaudžiai susiję su smurtinio elgesio poroje naudojimu. Tokie asmenybės tipai, kaip paranoidinė, šizoidinė, šizotipinė, histrioninė, narcisistinė ir ribinė asmenybė, yra susiję su polinkiu į smurtinį elgesį poroje. Tuo tarpu vengiantis, priklausomas, obsesinis-kompulsinis asmenybės tipas yra susijęs su mažesniu polinkiu į smurtinį elgesį poroje, nepriklausomai nuo to, ar šie asmenys vaikystėje patyrė smurtą, ar turėjo elgesio sutrikimų paauglystėje (Capaldi et al., 2012). Kitaip sakant, asmenys, kuriems būdingi šie trys

asmenybės tipai, net ir patyrę smurtą ar turintys elgesio problemų, bus linkę mažiau naudoti tokį elgesį, o jų požiūris į smurtą poroje atitinkamai bus mažiau palankus. Tačiau, pagal jų atitinkamą asmenybės tipą, galima manyti, kad šie asmenys dažniau bus linkę tapti aukomis, kadangi asmenys, kuriems būdingas vengiantis asmenybės tipas – dažnai baiminasi būti atstumti ir sukritikuoti kitų, o kuriems būdingas priklausomas tipas yra linkę į perdėtą globos ir priklausymo poreikį, nuolankų elgesį, išsiskyrimo baimę ir bejėgiškumą. Tuo tarpu asmenys, kuriems būdingas obsesinis-kopulsinis tipas, pasižymi didesniu sąmoningumu, todėl yra tikimybė, kad šis tipas nei pats bus linkęs smurtauti, nei taps smurto auka (Blaney & Millon, 2008). Labiausiai su smurtiniu elgesiu poroje yra susijęs asocialus asmenybės tipas. Šio tipo asmenys labiausiai pasižymi agresyvumu, impulsyvumu, o būtent tokie bruožai turi įtakos į smurtinio elgesio naudojimą poroje (Theobald & Farrington, 2012; Capaldi et al., 2012). Be viso to, būtent šiems asmenims yra būdingas ir priešiškas, kuris yra susijęs ne tik su agresyvumu, bet taip pat ir su didesniu polinkiu smurtauti romantiniuose santykiuose, ypač vyrų grupėje (Capaldi et al., 2012).

Tarpusavio santykiai ir skirtingas partnerių požiūris taip pat turi didelę įtaką požiūrio į smurtinį elgesį ir tuo pačiu smurtinio elgesio atsiradimui poroje. Žemas pasitenkinimas poros santykiais ir konfliktų gausa poroje yra vienas iš labiausiai smurtą skatinančių veiksnių (Capaldi et al., 2012). Tuo tarpu partnerio seksualinės neištikimybės baimė, kurią dažnai sustiprina alkoholio ar narkotinių medžiagų poveikis ir gyvenimas kartu bendruose namuose padidina smurto atsiradimą (Cui et al., 2013; Nemeth, Bonomi, Lee & Ludwin, 2012). Didesnis pasitenkinimas santykiais gali būti susijęs ir su tuo, kad asmuo bus linkęs rečiau pranešti apie psichologinę agresiją, kurią naudoja prieš savo partnerį, nors tuo tarpu partneris tą pačią agresiją dažnai gali suvokti, kaip gana didelę (Marshall, Panuzio, Makin-Byrd, Taft & Holtzworth-Munroe, 2011). Kitaip sakant, asmuo mažiau patenkintas santykiais poroje bus linkęs rečiau slėpti savo agresyvų elgesį prieš partnerį. Taip pat, neretai poroje esantys asmenys skirtingai suvokia smurtinio elgesio apraiškas. Smurtą patyrusi moteris gali nepripažinti, kad jos partneris elgėsi agresyviai vien dėl to, kad ji to nelaiko smurtu (Gangopadhyay Armstrong, Wernke, Medina & Schafer, 2002). Galima daryti prielaidą, kad jos požiūris į smurtą bus palankesnis, kadangi toks elgesys jai gali atrodyti įprastas ar normalus. Tačiau toks skirtingas suvokimas apie smurtą poroje gali sukelti sunkumų siekiant suteikti pagalbą tiek aukai, tiek smurtautojui. Kadangi, kaip anksčiau buvo minėta pavyzdyje, auka gali iš vis nesikreipti pagalbos ir toliau kentėti tokį elgesį. Tai taip pat sukeltų keblumų siekiant padėti ir smurtautojui. Pavyzdžiui, terapijos metu vyras negalėtų pažiūrėti į savo elgesį objektyviai, nes jo žmona apie jo tokį elgesį net nekalbėtų. Kiti autoriai mini, kad dažnai asmenys yra įsitikinę, kad patirtas smurtas iš partnerio yra privatus dalykas ir apie jį pranešti yra gėdinga arba, kad tai yra kasdieninis įvykis, todėl galbūt to nesusiekinama ar laiko tai paslaptimi (Gangopadhyay Armstrong et al., 2002). Tačiau

nepaisant to, yra be galo svarbu suvokti, kad požiūris, kuris pateisina smurtinį elgesį poroje yra tiesiogiai susijęs su realia tokio elgesio išraiška (Capaldi et al., 2012).

Be viso to, kad požiūrio į smurtinį elgesį ir pačio smurtinio elgesio poroje atsiradimui paaiškinti yra pateikiama daug ir įvairių veiksnių, jie gali sukelti ir didelę žalą tiek fizinei, tiek psichologinei asmens sveikatai. Remiantis PSO 2017 m. pateiktais duomenimis smurtas poroje gali sukelti moteriai fizinius, psichikos, seksualinius ar reprodukcinės sistemos sutrikimus (WHO, 2017). Tuo tarpu asmenys išgyvenantys pakartotinius traumuojančius įvykius, kaip nuolatinį fizinį smurtą poroje, patiria daugybinių traumų, kurios metu gali būti sutrikdyta autonominė nervų sistema, kas neretai paskatina pastovų nerimo jausmą, nemigą, padidėjusį dirglumą, galvos svaigimą, oro trūkumą. Tokiais atvejais neretai gali išsivystyti ir priklausomybė nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų, o kartais buvimas tokiuose santykiuose gali sukelti ir mirtį (Vasiliauskaitė, 2013). Taip pat tyrimai parodė, kad smurtautojai dažnai yra linkę manipuliuoti grasinant savižudybe, izoliuoti savo auką nuo draugų, šeimos narių, kolegų, elgtis nenusipėjamai (pvz., smūgiavimas be perspėjimo ir be jokios priežasties), vyrai smurtautojai neretai priverčia moterį jaustis menka, dažnai dėl nuolatinio smurto jos susergera depresija (Nemeth et al., 2012; Vasiliauskaitė, 2013).

Taigi, požiūrio į smurtinį elgesį ir smurto atsiradimui poroje įtakos turi įvairūs veiksniai. Dažnai literatūroje sutinkama, kad amžius yra vienas iš jų. Šis veiksnys apima tiek vaikystėje patirtą smurtinį elgesį, tiek jo matymą, kas atitinkamai formuoja teigiamą požiūrį į smurtą. Tai taip pat rodo, kad anksti patiriamas ar naudojamas smurtas gali pasireikšti ir vėlesniame amžiuje netgi ir stipresnėse formose. Tuo tarpu amžiaus veiksnys artimai koreliuoja su bendraamžių įtaka, kadangi paauglystėje patiriamas ar pačio žmogaus naudojamas smurtas gali būti draugų įtakos padarinys, kurio metu formuojasi atitinkama vyriškumo/moteriškumo samprata. Vis dėl to pastebėta, kad vyrai yra linkę smurtauti poroje dažniau nei moterys, o smurtas gali būti patiriamas net ir išsiskyrus. Taip pat asocialus asmenybės tipas dominuoja smurtinio elgesio ir agresyvumo pasireiškinge, kadangi būtent šios asmenybės dažniau yra priešiškesnės, impulsyvesnės ne tik santykiuose, bet ir apskritai. Tarpusavio santykiai poroje ir skirtingas partnerių požiūris yra sudėtingas veiksnys, kadangi neretai patenkinti santykiais asmenys bus linkę mažiau pranešti ar net pastebėti smurtinio elgesio apraiškas, o skirtingas požiūris gali lemti skirtingą smurto suvokimą. Vis dėl to, visi šie ir kiti veiksniai rodo atitinkamo požiūrio į smurtą ir smurtinio elgesio poroje atsiradimą ir kompleksiskumą, o jų padariniai neretai gali sukelti tiek fizines traumas, tiek psichologines ligas.

1.3. Tėvų tarpusavio santykių kokybė

Šeima turi bene didžiausią įtaką vaiko asmenybės formavimuisi. Kaip jau buvo minėta anksčiau, asmenys vaikystėje patyrę smurtą, nepriežiūrą, prastus santykius su tėvais turėjo didesnę

polinkį į smurtinio elgesio naudojimą poroje. Tačiau išvardinti veiksniai labiau apima tėvų ir vaikų tarpusavio santykius. Tuo tarpu neretai literatūroje sutinkama, kad tėvų tarpusavio santykiai, kaip tam tikras pavyzdys vaikui, taip pat formuoja atitinkamą vaiko požiūrį į romantinius santykius. Tyrimai rodo, kad dažniausiai gebėjimą mylėti, palaikyti ar bendrauti su kitu žmogumi, vaikai įgauna iš tėvų, o aukštesnė tėvų tarpusavio santykių kokybė (būtent teigiamas tėvo elgesys su motina), netgi tuomet, kai vienas iš tėvų yra patėvis/pamotė, padidina tikimybę, kad vaikas augs saugioje emocinėje aplinkoje ir turės žymiai mažiau elgesio problemų (Goldberg & Carlson, 2014; Berger & McLanahan, 2016). Galima daryti prielaidą, kad jaunuolio, kuris matė palaikančius, mylinčius tėvus, požiūris į romantinius santykius susiformuos labiau teigiamas, o į smurtą – labiau neigiamas, kadangi toks vaikas, o vėliau ir jaunuolis ne tik turės mažiau elgesio problemų, bet ir bus matęs sveikų ir šiltų santykių pavyzdį. Taip pat tėvai, kurie tarpusavio santykiuose vienas kitą labiau palaiko, rodo didesnę pasitikėjimą vienas kitu, didesnę empatiją, efektyvų bendravimą, turi teigiamos įtakos vaiko elgesiui ir formuoja atitinkamą romantinių santykių pavyzdį (Goldberg & Carlson, 2014). Kiti autoriai pabrėžia, kad laimingi sutuoktiniai yra emociškai artimesni, jie rečiau konfliktuoja, geba konstruktyviai spręsti iškilusius nesutarimus ir simetriškiau dalijasi praktinius namų ūkio darbus, o tai atitinkamai formuoja ir vaiko požiūrį bei elgesį (Maslauskaitė, 2005). Tuo tarpu tėvai, kurie yra patenkinti savo tarpusavio santykiais, turi geresnius bendravimo įgūdžius dažniau ir geriau geba apsibrėžti bendrus tėvystės, ugdymo tikslus, jų auklėjimas tampa nuoseklesnis, o jų tarpusavio santykių kokybė geresnė (Zemp, Milek, Cummings, Cina & Bodenmann, 2015).

Pasitenkinimas santykiais ir emocinis artumas poroje svarbūs tiek tėvų tarpusavio santykiuose, tiek jų santykiams su vaikais. Pasitenkinimas santykiais gali sumažinti tėvų patiriamą stresą poroje, ypač moterų imtyje, kas galimai automatiškai pagerina ir pačią santykių kokybę (Weitlauf, Vehorn, Taylor & Werren, 2012). Šiam teiginiui pritaria ir kiti autoriai teigdami, kad menkas pasitenkinimas santykiais yra tiesiogiai ir stipriai susijęs su moters patiriamu didesniu stresu, tuo tarpu didesnis pasitenkinimas santykiais dažnai veikia, kaip apsauginis veiksnys, kuris padeda susidoroti su kylančiu stresu (Rosand, Slinning, Eberhard-Gran, Roysamb & Tambs, 2011). Tuo tarpu, kuo didesnis stresas, tuo didesnė tikimybė atsirasti konfliktui, o konfliktai neretai iššaukia įvairias kitas santykių ar elgesio problemas. Tyrimai rodo, kad pasitenkinimas santykiais, kaip ir pasitenkinimas tėvyste veikia kaip apsauginis veiksnys, kadangi asmenims, kurie patyrė netinkamą elgesį (angl. *maltreatment*) ir buvo patys į jį linkę, būtent šie veiksniai sumažino tokio elgesio pasireiškimą bendraujant su kitais žmonėmis (Thornberry et al., 2013). Galima daryti prielaidą, kad pasitenkinimas santykiais turi įtakos gerinant tarpusavio santykius poroje. Tuo tarpu neretai tėvai, kurių tarpusavio santykiai yra kokybiškesni, įvardina, kad jų santykiai su vaikais taip pat būna atitinkamai geresni (Smith, Swallow & Coyne, 2015). Galima daryti prielaidą, kad tėvų tarpusavio santykiai formuoja atitinkamus santykius ir su vaikais, o artimi ir palaikantys tėvų ir vaikų tarpusavio

santykiai formuoja palankesnę požiūrį į santykius ir gerina santykių kokybę tų vaikų poros santykiuose (Seiffge-Krenke, Overbeek & Vermulst, 2010). Kitaip sakant, geri poros tarpusavio santykiai persiduoda kartomis. Be viso to, asmenys labiau patenkinti romantiniais ir intymiais santykiais yra linkę labiau jiems atsiduoti ir tuos santykius puoselėti, o emocinis artumas santykiuose stiprina bendrą gerbūvį, sumažina priešišumą (Baker, McNulty & VanderDrift, 2017; Mejia & Hooker, 2015).

Pasitenkinimo santykiais sumažėjimas yra glaudžiai susijęs su padidėjusiais tarpusavio konfliktais poroje (Saavedra, Chapman & Rogge, 2010). Tyrimai rodo, kad nuolatiniai konfliktai šeimoje sukuria įtampą ir stresą, o nuolatiniai ginčai, atviras priešiškas gali pakenkti vaiko psichikos sveikatai ar raidai, ir šie padariniai neretai išlieka ir vyresniame jauno suaugusiojo amžiuje (Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl & Moylan, 2008). Tačiau konfliktai ne visada būna neigiami ir turi vienodą poveikį. Tyrimai taip pat rodo, kad konstruktyviai ir destruktiviai sprendžiami tėvų tarpusavio konfliktai turi skirtingą poveikį vaiko asmenybės formavimuisi (McCoy, George, Cumming & Davies, 2013). Dažnai tėvų, kurie yra linkę destruktiviai spręsti tarpusavio konfliktus, vaikai turi tam tikrų prisitaikymo problemų. Tuo tarpu konstruktyviai sprendžiami konfliktai tėvų santykiuose stiprina vaiko saugumą ir gerovę (Zemp, Bodenmann & Cummings, 2016). Kiti autoriai teigia, kad tėvų, kurie yra priešiški vieni kitiems sprenddami vedybinius konfliktus, vaikai dažnai vėlesniame amžiuje turi asocialių asmenybės bruožų (Katz & Gottman, 1993). Neretai toks tėvų tarpusavio priešiškas gali išaugti į smurtinį elgesį, tuo tarpu jaunuoliams, kurie patyrė ar matė smurtą šeimoje padidėja tikimybė tapti agresyviais, kuomet jie susiduria su tam tikromis išorinėmis emocinėmis ar elgesio problemomis. Pavyzdžiui, asmuo, kuris yra romantiniuose santykiuose, patiria didesnę pavydą dėl savo partnerio, o praeitęs smurto apraiškos gimtojoje šeimoje žymiai lengviau iššaukia jo agresyvumą ir jis gali pradėti pats smurtauti šitaip sukeldamas pavojų savo antrajai pusei (Routt, 2011). Taip pat tėvų tarpusavio konfliktai buvo teigiamai susiję su jauno suaugusiojo konfliktiniu elgesiu, kuris atitinkamai pablogino ir jo pačio romantinius santykius (Cui & Fincham, 2010). Kaip buvo minėta anksčiau, prasti tarpusavio santykiai neretai iššaukia smurtinį elgesį poroje. Galima daryti prielaidą, kad konfliktai yra svarbus veiksnys, kuris daro įtaką ne tik tėvų tarpusavio santykiams, bet ir vaikui, kadangi tam tikri jo asmenybės ypatumai formuosis priklausomai nuo to, kokie konfliktai dažniau vykta jo aplinkoje.

Vaiko elgesiui susiformuoti įtakos turi ne tik tėvų tarpusavio konfliktai ir pasitenkinimas santykiais. Garriga, Martinez-Lucena ir Moreno (2018) autorių tyrimas atskleidė, kad tėvų tarpusavio santykių kokybė yra glaudžiai susijusi su vaiko eksternaliais sutrikimais pasireiškiančiais vyresniame vaiko amžiuje, ką galima lemti emocinis saugumas, kurį vaikas patiria bendraudamas su tėvais. Taip pat šio tyrimo autoriai nustatė, kad būtent santykiai su mama, sprendžiant konfliktus yra ypač svarbus kintamasis tokiam vaiko sutrikimo pasireiškimui (Garriga et al., 2018). Dar kiti autoriai nustatė, kad

tėvų santykių kokybė dažniau paveikia berniukus nei mergaites. Jie pastebėjo, kad būtent tėvo įsitraukimas neretai turi įtakos berniukų eksternalizuotų ir internalizuotų problemų atsiradimui. Taip pat autoriai spėja, kad toks poveikis vaikui gali atsirasti dėl tėvo modeliavimo ar sutrikusios emocinės atmosferos šeimoje (pvz., vaikas gali pradėti elgtis agresyviai, nes tokio elgesio išmoko iš pastoviai besipykstančių tėvų (eksternalizuotas sutrikimas) arba tėvų pykčiai vaikui gali sukelti itin didelį nerimą, todėl gali išsivystyti įvairios ligos (internalizuotas sutrikimas) (Marchand-Reilly & Yaure, 2019). Galima daryti prielaidą, kad būtent tėvo įsitraukimo veiksnys prisideda prie tendencijos, kuri buvo paminėta anksčiau, kad vyrai yra labiau linkę į smurtinį elgesį nei moterys. Tuo tarpu Holman ir Bubsy (2011) sutinka, kad tokie veiksniai, kaip šeimos struktūra, tėvų santuoka, tėvų ir vaikų santykių kokybė dažniausiai yra perkeliami ir perduodami vaikams. Tačiau jie teigia, kad greičiausiai tai vyksta per savi-diferenciaciją. Remiantis Bowen (1978) šeimos santykių sistemų teorija, savi-diferenciacija yra gebėjimas subalansuoti tarpasmeninius ir intrapsichinius aspektus, iš kurių pastarasis reiškia sugebėjimą atskirti jausmus nuo intelektinių procesų. Pavyzdžiui, žemas diferenciacijos lygis parodo, kad žmogus yra daugiau valdomas emocijų, sunkiau suvokia save, dažniausiai jo identitetas yra nestabilus, jis labiau bus priklausomas nuo kitų šeimos narių ir jam bus sunkiau priimti racionalius sprendimus. Tuo tarpu aukštas diferenciacijos lygis parodo ne tik tai, kad asmuo geba laviruoti tarp emocijų ir racionalaus proto, bet taip pat, kad tokio žmogaus santykis su kitais yra žymiai sveikesnis. Tyrimai rodo, kad tėvų, kurių diferenciacijos lygis aukštesnis, t. y. tie tėvai, kurie geba geriau laviruoti emocijomis, palaikyti sveiką intymumo ir savarankiškumo lygį, vaikai buvo mažiau linkę į agresiją ir apskritai geresnę psichikos sveikatą (Skowron, 2005; Lee, 2011). Galima daryti prielaidą, kad atitinkamas savi-diferenciacijos lygis ne tik svarbus veiksnys turintis įtakos tėvų tarpusavio santykių kokybei, bet ir vaiko atitinkamos asmenybės formavimui, kadangi vaikas linkęs į agresiją, neretai pradeda smurtauti ir vėlesniame amžiuje.

Tėvų santykių kokybė yra glaudžiai susijusi ir su tėvystės (auklėjimo) kokybe, kuomet tėvai yra išsiskyrę ar nesusituokę bei tėvo įsitraukimu (Marchand-Reilly & Yaure, 2019). Susituokę žmonės vertina savo santykius, kaip kokybiškesnius ir laimingesnius, o skyrybos dažnai pakenkia šeimos struktūrai (Vanassche, Swicegood & Matthijs, 2012). Tėvų skyrybos pakenkia tiek tarpusavio santykių kokybei tarp vedusių asmenų, tiek ir kartu augančiam vaikui, tuo tarpu susituokę tėvai rodo teigiamą gerų tarpusavio santykių pavyzdį savo vaikams (Carlson, Pilkauskas, McLanahan & Brooks-Gunn, 2011). Tačiau neretai skyrybos daro ne pačią didžiausią neigiamą įtaką vaikui, kadangi tyrimai rodo, kad asmenys, kurių tėvai niekada nebuvo susituokę, vertino savo tėvų santykius, kaip labiausiai konfliktiškus ir kaip prastus santykių pavyzdžius. Be to, asmenys dažniau patirdavo smurtą poros santykiuose, kuomet jų tėvai niekada nebuvo susituokę, nei tie asmenys, kurių tėvai buvo susituokę, ar išsiskyrę. Galima daryti prielaidą, kad vaiko, kuris vėliau pats sukuria savo santykius, atžvilgiu, nesusituokę tėvai konfliktuoja daugiausiai ir taip pat tokie tėvų santykiai daro didžiausią

įtaką vaiko patiriamo smurtinio elgesio poroje vėlesniam atsiradimui (Rhoades, Stanley, Markman & Ragan, 2012). Tačiau vaikas neretai vertina savo tėvų santykius ir kartais tai gali daryti visiškai nesąmoningai, o tai vėliau net gi gali formuoti ir jo požiūrį. Vienas tyrimas parodė, kad vaikams, kurie manė, kad žmonės elgiasi agresyviai dėl to, kad jie yra pikti, pavydūs ar nelaimingi, formavosi tam tikras požiūris į smurtinį elgesį. Jie buvo linkę neigiamai žiūrėti į smurtinį elgesį ir jo naudoti žymiai mažiau, nes patys nelaikė ar nenorėjo laikyti savęs piktais, pavydžiais ir nelaimingais. Kitaip sakant, jie nenorėjo tapatintis su žmonėmis, kurie yra agresyvūs ir linkę smurtauti. Taip pat buvo pastebėta, kad kuomet vaikai priima smurtinį elgesį, kaip tam tikrą žmogui būdingą asmenybės dalį, tuomet jie rečiau linkę tai keisti žmoguje, nes formuojasi požiūris, kad tai nepakeičiama (DeBoard-Lucas & Grych, 2011). Pavyzdžiui, mergina, kuri dažnai matydavo savo tėvą agresyvų, tiesiog priprato prie to ir laikė tokį elgesį įprastu ir būdingu žmonėms, todėl turėdama savo santykius, neretai priimdavo smurtą iš partnerio, nes buvo įsitikinsi, kad savo partnerio agresyvumo pakeisti negali. Galima teigti, kad vaikas matydamas vieną iš savo smurtaujančių tėvų, kaip piktą ar nelaimingą, galbūt pats nebus linkęs į smurtavimą, nes savęs tokiu nelaikys. Tačiau vis dėlto, dažniausiai vaikai tapatinasi su savo tėvais ir neretai perima tam tikrą elgesį iš jų, kas ir formuoja ne tik jų pačių elgesį, bet ir požiūrį, o pozityvus tėvų tarpusavio bendravimas, geresni konfliktų sprendimo įgūdžiai, stipresnis tarpusavio ryšys, saugumo, tikrumo jausmas santykiuose sustiprina pasitenkinimo lygį romantiniuose santykiuose ir užtvirtina teigiamą vaikystės patirtį šeimoje (Garriga et al., 2018; Miller & Tedder, 2011).

Taigi, tėvų tarpusavio santykių kokybė yra glaudžiai susijusi su pasitenkinimu poros santykiais, emociniu artumu, tarpusavio konfliktais ir taip pat buvimu ar nebuvimu santuokoje. Tėvai, kurie yra labiau patenkinti santykiais automatiškai patiria mažiau tarpusavio konfliktų, jų emocinis artumas yra didesnis. Tuo tarpu išsiskyrusios poros yra linkusios patirti daugiau konfliktų, o tėvų, kurie nebuvo susituokę, vaikai vertino jų santykius, kaip prasčiausiais pavyzdžiais. Taip pat, laimingai susituokę partneriai dažniau naudoja konstruktyvius konflikto sprendimo būdus, o jų santykiai su vaikais taip pat yra kokybiškesni. Tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai neretai lemia ir vaiko geresnę vėlesnių santykių kokybę, kuri galimai formuoja neigiamo požiūrio į smurtinį elgesį poroje atsiradimą, kadangi neretai atitinkamas tėvų pavyzdys yra perimamas vaiko. Tam įtakos turi tai, kad vaikas modeliuoja savo tėvų pavyzdį, taip pat dėl atitinkamos emocinės atmosferos šeimoje, kurią neretai sukuria atitinkami tėvų santykiai ir visa tai greičiausiai vyksta per savi-diferenciaciją.

1.4. Tėvų tarpusavio santykių kokybės ir suaugusių vaikų požiūrio į smurtą romantiniuose santykiuose ryšys

Dauguma anksčiau nagrinėtų tyrimų parodo, kad tėvų tarpusavio santykių kokybė yra svarbi vaiko raidai, tačiau vis dar nėra aišku, kaip būtent tėvų santykių kokybė yra susijusi su jauno suaugusiojo požiūriu į smurtą poros santykiuose. Tokie autoriai, kaip Riggs ir O'Leary (1996), savo tyrimu parodė, kad vis dėl to tėvų santykiai turi įtakos šio požiūrio formavimuisi. Savo tyrime jie atskleidė, kad prastesni tėvų tarpusavio santykiai, kurie pasižymi didesne agresija, formuoja labiau palankų vaiko požiūrį į smurtą. Šis smurtas dažniausiai pasižymi, kaip atsakas į susidariusią konfliktinę situaciją, kurio „pagalba“ asmuo siekia nutraukti konfliktą. Taip pat šie autoriai pažymi ir tai, kad probleminiai tėvų tarpusavio santykiai turi sąsają ne tik su polinkiu naudoti smurtą, siekiant nutraukti konfliktą, bet ir formuoja tokį asmens požiūrį, kurio metu asmuo yra linkęs mažiau priešintis, kuomet prieš jį yra smurtaujama. Šiuos rezultatus patvirtina ir naujesni tyrimai, kurie taip pat rodo, kad asmenys, kurie yra matę labiau probleminius tėvų tarpusavio santykius buvo linkę labiau priimti smurtinį elgesį ir labiau naudoti tokį elgesį romantiniuose santykiuose (Clarey et al., 2010). Toks smurto priėmimas ir polinkis jį naudoti yra atitinkamo požiūrio padarinys, kuris parodo palankią ar nepalankią žmogaus nuostatą į smurtą poros santykiuose, t. y. pritarimą smurtiniam elgesiui romantiniuose santykiuose arba nepritaringumą. Galima daryti prielaidą, kad požiūris į smurtą formuojasi jau nuo mažens ir tam įtakos turi būtent tėvų tarpusavio santykiai, kadangi susiformuoja toks jaunuolio požiūris, kuris galimai lemia ne tik didesnį smurto priėmimą, bet ir jo naudojimą, siekiant spręsti susidariusias konfliktines situacijas romantiniuose santykiuose. Tuo tarpu kitas tyrimas parodo, kad toks vaiko patyrimas išlieka iki suaugusio amžiaus, kadangi vaikystėje matytas smurtas buvo susijęs su didesniu smurto naudojimu romantiniuose santykiuose suaugusiojo amžiuje (Eriksson & Mazerolle, 2014). Šių autorių tyrimas atskleidžia ir tai, kad būtent tokių tėvų tarpusavio santykių matymas yra netgi didesnis veiksnys, nei smurto patyrimas, kuris lemia jauno suaugusiojo ne tik atitinkamą elgesį romantiniuose santykiuose, bet ir požiūrį į smurtą. Tokie tyrimai leidžia daryti prielaidą, kad vis dėl to yra tam tikra sąsaja tarp tėvų santykių kokybės ir jaunuolio požiūrio į smurtą poros santykiuose.

Taigi, tėvų tarpusavio santykių kokybė yra susijusi su atitinkamu jaunuolio požiūriu į smurtinį elgesį poroje. Dažniausiai probleminiai, konfliktiniai tėvų tarpusavio santykiai, kurie pasižymi agresyviu elgesiu formuoja labiau palankų požiūrį į smurtą romantiniuose santykiuose jau nuo vaikystės. Taip pat itin svarbus autorių išskiriamas aspektas yra smurto matymas tarp tėvų vaikystėje, kuris gali suformuoti ne tik teigiamą požiūrį į smurtą jauno suaugusiojo amžiuje, bet ir didesnį polinkį jį naudoti arba jį labiau priimti poros santykiuose. Vis dėl to yra reikalinga ir naudinga tyrinėti sąsają tarp tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose, siekiant panagrinėti, kurie dar galimi tėvų tarpusavio santykių aspektai yra susiję su atitinkamu jaunuolio požiūriu į smurtą romantiniuose santykiuose.

2. JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ RETROSPEKTYVIAI VERTINAMOS TĖVŲ TARPUSAVIO SANTYKIŲ KOKYBĖS IR POŽIŪRIO Į SMURTĄ POROS SANTYKIUOSE ŠAŠAJA

2.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės

Tyrimo tikslas – išanalizuoti sąsają tarp jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti požiūrį į smurtą poros santykiuose tarp vyrų ir moterų;
2. Palyginti požiūrį į smurtą tarp asmenų, kurie patys yra patyrę fizinį ar psichologinį smurtą poros santykiuose, ir tų, kurie tokio patyrimo yra neturėję;
3. Palyginti požiūrį į smurtą tarp asmenų, kurie patys yra naudoję fizinį ar psichologinį smurtą poros santykiuose, ir tų, kurie nurodo prieš partnerį niekada nesmurtavę;
4. Nustatyti ryšį tarp retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose jaunų suaugusiųjų imtyje.

Tyrimo hipotezės:

1. Jaunų suaugusiųjų požiūris į smurtą poros santykiuose yra palankesnis, kuomet jų retrospektyviai įvertinta tėvų tarpusavio santykių kokybė yra menkesnė:
 - 1.1. Asmenys, kurie vaikystėje matė labiau probleminius santykius tarp tėvų, turi labiau teigiamą požiūrį į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta, kontrole ir smurtiniu elgesiu prieš partnerį;
 - 1.2. Asmenys, kurie vaikystėje matė menką tarpusavio sutarimą tarp tėvų, turi labiau teigiamą požiūrį į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta, kontrole ir smurtiniu elgesiu prieš partnerį;
 - 1.3. Asmenys, kurie vaikystėje matė abejingus/vengiančius tarpusavio santykius tarp tėvų, turi labiau teigiamą požiūrį į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta, kontrole ir smurtiniu elgesiu prieš partnerį.

2.2. Tyrimo metodai

2.2.1. Tiriamieji

Siekiant tyrimo tikslų buvo apibrėžti trys dalyvių atrankos kriterijai – amžius, romantinių santykių turėjimas bent vienerius metus ir gimtosios šeimos kriterijus. Buvo pasirinkta tirti jaunų suaugusiųjų amžiaus grupę (18–35 m.), kadangi tokiam amžiui yra lengviau prisiminti tėvų bendravimą, o santykių kūrimas yra vienas iš svarbiausių uždavinių būtent šiame raidos etape (Erikson, 1968). Taip pat tyrime dalyvauti buvo kviečiami asmenys, kurie yra turėję ar šiuo metu palaiko romantinius santykius bent vienerius metus, nes santykių pradžioje partneriai labiau yra linkę save pateikti geresniais nei iš tiesų yra (Schneiderman, Kanat-Maymon, Zagoory-Sharon & Feldman, 2014). Taip pat buvo svarbus abiejų tėvų turėjimas iki tam tikro amžiaus, kadangi dažniausiai vaikai tapatinasi su savo tėvais ir neretai perima tam tikrą elgesį iš jų, kas ir formuoja ne tik jų pačių elgesį, bet ir atitinkamą požiūrį, be to tiriamieji turėjo vertinti abiejų tėvų tarpusavio sąveikas, kurias jie galėjo stebėti augdami (Garriga et al., 2018). Iš viso tyrime dalyvavo 220 tiriamųjų, iš kurių 189 (85,91 proc.) moterys ir 31 (14,09 proc.) vyras. Tačiau dėl minėtų tyrimo atrankos kriterijų 50 tiriamųjų duomenys į rezultatų analizę nebuvo įtraukti (27 tiriamieji nėra turėję ir šiuo metu nepalaiko jokių romantinių santykių, 23 tiriamųjų tėvai išsiskyrė arba vienas iš tėvų mirė iki 10 m.). Tad galutinę tyrimo imtį sudarė 170 tiriamųjų - 144 moterys (84,7 proc.) ir 26 vyrai (15,3 proc.).

Internetinė apklausa buvo vykdoma nuo 2020 m. kovo 19 d. iki 2020 m. balandžio 5 d. Tiriamųjų amžiaus vidurkis 22,62 metai ($SN = 3,025$). 64 (37,6 proc.) tiriamieji nurodė, kad šiuo metu turi partnerį, su kuriuo šiuo metu negyvena, 57 (33,5 proc.) – kartu gyvena, 33 (19,4 proc.) tiriamieji šiuo metu nepalaiko romantinių santykių, tačiau palaikė juos anksčiau, o 16 (9,4 proc.) – turi sutuoktinį. Romantinių santykių trukmė pasiskirstė tarp vienerių iki 20 metų (vidurkis = 38,88 m., $SN = 31,847$). Daugiausiai tiriamųjų augo su abiem savo biologiniais tėvais (148 tiriamieji), tuo tarpu 21 tiriamasis atsakė, kad tėvai išsiskyrė, ar vienas iš tėvų mirė paauglystėje, o 1 tiriamasis augo ne su savo biologiniais tėvais. Iš viso 7,1 proc. ($n = 12$) tiriamųjų nurodė, kad yra patyrę fizinį smurtą iš ankstesnio ar dabartinio partnerio, 44,1 proc. ($n = 75$) tiriamųjų yra patyrę psichologinį smurtą iš ankstesnio ar dabartinio partnerio. Tuo tarpu 11,2 proc. ($n = 19$) tiriamųjų nurodė, kad yra patys naudoję fizinį smurtą prieš savo dabartinį ar ankstesnį partnerį, o 38,2 proc. ($n = 65$) – yra naudoję psichologinį smurtą prieš savo dabartinį ar ankstesnį partnerį.

2.2.2. Tyrimo metodikos

Tyrimui buvo naudojamas klausimynas, kurį sudarė trys dalys. Pirmoje dalyje buvo pateikiami socialiniai – demografiniai klausimai ir taip pat klausimai, susiję su patiriamu/naudojamu fiziniu ir psichologiniu smurtu, antroje dalyje klausimynas vertinantis tėvų santykių kokybę, o trečioje – požiūrį į smurtą poros santykiuose.

1. Sociodemografinės charakteristikos buvo vertinamos pagal iš anksto sudarytus klausimus apie tyrimui reikalingus duomenis: lytį, amžių, romantinius santykius ir jų trukmę, vaikų turėjimą/neturėjimą, taip pat fizinio ir psichologinio smurto patyrimą ar naudojimą prieš dabartinį ar buvusį partnerį.

2. Jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamą tėvų santykių kokybę nustatyti buvo naudojamas Retrospektyvus tėvų santykių kokybės klausimynas sudarytas V. Čepukienės. Šis klausimynas buvo sukurtas 2014 m. ir patikrintas keliuose nepublikuotuose darbuose. Jis matuoja suaugusiųjų, užaugusių su abiem tėvais, prisiminimus apie jų tėvų tarpusavio santykių kokybę. Klausimynas sudarytas iš 21 teiginio, kuriuos tiriamieji turi įvertinti Likerto skalėje nuo visiškai nesutinku (1) iki visiškai sutinku (5) ir tokių skalių:

1. Probleminiai santykiai. Šią skalę sudaro 9 teiginiai, kurie apibūdina destruktivius santykius, konfliktų gausumą, tarpusavio bendravimą, kuriame daugiausiai vyrauja toks elgesys, kaip žeminimas, menkinimas ar tokios emocijos, kaip baimė ir pyktis (pvz.: „Konfliktų metu mano tėvai paprastai nesiklausydavo vienas kito, o stengdavosi bet kokiais būdais įrodyti savo tiesą“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,89.

2. Tarpusavio sutarimas. Šią skalę sudaro 10 teiginių, kurie apibūdina konstruktyvų bendravimą, pagarbos, rūpesčio rodymą vienas kitam, vertybių suderinamumą (pvz.: „Mano tėvai tarpusavy sutarė dėl darbų pasiskirstymo šeimoje ir kiekvienas nepriekaištaudamas vykdė savo pareigas“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,89.

3. Abejingumas/vengimas. Šią skalę sudaro 2 teiginiai, kurie apibūdina konfliktų vengimą, emocijų nebuvimą (pvz.: „Mano tėvai tarpusavio santykiuose paprastai nerodydavo emocijų – nei blogų, nei gerų“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,58.

4. Suminė tėvų santykių kokybės skalė. Šią skalę sudaro visi teiginiai, kurios vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,92.

Bendras įvertinimas gali svyruoti nuo 21 balo iki 105. Vertinant rezultatus, teiginiams apibūdinantiems probleminius ir abejingus/vengiančius santykius yra reikalingas perkodavimas, kadangi šių teiginių aukštesni balai rodo labiau probleminius ir abejingus/vengiančius santykius. Tuo tarpu siekiama, kad didesnis skalių išreikštumas atspindėtų geresnę tėvų tarpusavio santykių kokybę.

3. Požiūrį į smurtą poros santykiuose įvertinti buvo naudojama Požiūrio į smurtą intymiuose santykiuose skalė IPVAS-Revised (angl. *Intimate Partner Violence Attitude Scale – Revised*) (Fincham et al., 2008). Klausimynas sudarytas iš 17 teiginių, kuriuos tiriamieji turi įvertinti Likerto skalėje nuo visiškai nesutinku (1) iki visiškai sutinku (5), kuomet kuo aukštesni balai rodo palankesnę požiūrį į smurtą. Klausimynas sudarytas iš 3 skalių:

1. Prievara. Šią skalę sudaro 8 teiginiai, kurie apibūdina pritarimą kaltinimams, pavydo sukėlimui, grasinimams, užgauliojimams poros santykiuose (pvz.: „Karšto ginčo metu nieko tokio pasakyti ką nors, kas įskaudintų mano partnerį(ę)“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,60.

2. Kontroliavimas. Šią skalę sudaro 5 teiginiai, kurie apibūdina pritarimą draudimams bendrauti su kitais žmonėmis (pvz.: „Man liepti savo partneriui(ei) nebendrauti su priešingos lyties žmonėmis yra normalu“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,71.

3. Smurtinis elgesys. Šią skalę sudaro 4 teiginiai, kurie apibūdina pritarimą grasinimams ginklu, daiktų gadinimui, įspyrimui ar sudavimui (pvz.: „Bet kokių atveju būtų nederama suduoti ar bandyti suduoti savo partneriui(ei) naudojant kokį nors daiktą“). Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,81.

4. Suminė požiūrio į smurtą poros santykiuose skalė. Šią skalę sudaro visi teiginiai, kurios vidinio suderinamumo Cronbach α lygmuo = 0,72.

Vertinant rezultatus reikalingas tam tikrų teiginių perkodavimas, kadangi tų teiginių surinkti didesni balai atspindi nepalankų požiūrį į smurtą poros santykiuose. Klausimynas yra publikuotas anglų kalba ir naudotas gavus vieno iš klausimyno autoriaus sutikimą (žr. priedas Nr. 1). Naudotą klausimyną iš anglų kalbos į lietuvių kalbą išvertė darbo autorė, koregavo darbo vadovė. Klausimynas nebuvo validuotas Lietuvos populiacijoje.

2.2.3. Tyrimo procedūra, duomenų tvarkymo būdai

Procedūra. Tyrimo klausimynas buvo patalpintas www.apklausk.lt svetainėje ir platinamas socialiniame tinkle „Facebook“ Vytauto Didžiojo universiteto, anketų apklausų grupėse, siunčiant personalines žinutes draugams, kviečiant juos dalyvauti tyrime ir prašant pasidalinti klausimynu su draugais, pažįstamais. Respondentai buvo atrinkti netikimybinės atrankos principu.

Prieš tyrimą respondentui buvo pateikiamas informuotas sutikimas, kurio tikslas – suteikti kuo išsamesnę informaciją apie atliekamą apklausą ir leisti tiriamajam nuspręsti, ar jis nori dalyvauti tyrime. Siekiant surinkti kuo tikslesnius duomenis buvo imtasi tokių apribojimų: iš to paties kompiuterio/telefono/planšetės apklausoje sudalyvauti buvo galima tik vieną kartą; buvo pabrėžiama, kokius kriterijus turi atitikti tiriamieji (amžius, romantinių santykių turėjimas, augo su abiem tėvais). Informuoto sutikimo pabaigoje buvo nurodytas darbo autorės elektorinis paštas, į kurį buvo galima kreiptis su iškilusiais klausimais, susijusiais su tyrimu (žr. priedas Nr. 2).

Duomenų tvarkymo būdai. Surinkti duomenys apdoroti naudojant statistinių duomenų analizės paketą SPSS 23.0 versijos programą (Statistics Package for the Social Sciences). Prieš atliekant skaičiavimus buvo suvienodinta abiejų klausimynų teiginių kryptis ir atlikta skalių vidinio patikimumo analizė skaičiuojant Cronbach α . Vienmatės analizės atlikimui buvo skaičiuojamas vidurkis, standartinis nuokrypis, procentinis pasiskirstymas. Siekiant patikrinti, kokius kriterijus naudoti dvimatės analizės metu, parametrinius ar neparametrinius, tikrintas tyrime naudojamų klausimynų skalių pasiskirstymas pagal normalųjį skirstinį. Buvo naudojamas Shapiro-Wilk kriterijus, kuris parodė, kad visų skalių pasiskirstymas statistiškai reikšmingai skiriasi nuo normaliojo skirstinio (žr. priedas Nr. 3). Tačiau atsižvelgiant į asimetrijos ir eksceso koeficientus, matoma, kad visų skalių koeficientai patenka į intervalą $[-1;1]$, išskyrus smurtinio elgesio skalę, kurios asimetrijos koeficientas = 3,002, o eksceso = 10,366. Galima daryti prielaidą, kad visos skalės, išskyrus smurtinio elgesio, yra pasiskirsčiusios pagal Gauso dėsnį (žr. priedas Nr. 4). Atliekant skaičiavimus su šia skale buvo naudojami neparametriniai kriterijai, o su likusiomis – parametriniai. Vidurkių palyginimui buvo naudojamas parametrinis Stujdento t kriterijus nepriklausomoms imtims ir neparametrinis Mano-Vitnio-Vilkoksono rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims. Patikrinti hipotezėms buvo naudojamas parametrinis Pearsono koreliacijos koeficientas moterų imtyje ir Spearmano koreliacijos koeficientas vyrų imtyje, kuris yra jautresnis ir geriau aptinka reikšmingus skirtumus mažose imtyse.

3. TYRIMO REZULTATAI

3.1. Jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ypatumai

Siekiant nustatyti jaunų suaugusiųjų retrospektyviai vertinamą tėvų santykių kokybę ir požiūrį į smurtą poros santykiuose buvo naudojamas tiriamųjų suskirstymas į grupes pagal vidurkį ir st. nuokrypį. Standartinis nuokrypis šiuo atveju parodo, kaip individualūs balai išsidėsto vidurkio atžvilgiu. Kadangi abi skalės yra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį, apie 95 proc. tiriamųjų balų yra tarp vidurkio minus ir plus, - apie 2 standartinius nuokrypius. Gauti rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

1 lentelė

Tiriamųjų pasiskirstymas į grupes pagal vidurkį ir st. nuokrypį.

	Vid.	SN	Grupės	Pasiskirstymas
Tėvų tarpusavio santykių kokybė	72,89	±16,90	Menka tėvų santykių kokybė (21-56)	37 (21,8 proc.)
			Vidutinė tėvų santykių kokybė (57-89)	101 (59,4 proc.)
			Gera tėvų santykių kokybė (90-105)	32 (18,8 proc.)
Požiūris į smurtą	30,13	±6,89	Nepalankus požiūris (17-23)	27 (15,9 proc.)
			Nei palankus, nei nepalankus (24-36)	108 (63,5 proc.)
			Palankus požiūris (37-85)	35 (20,6 proc.)

2 lentelėje matoma, kad daugiau nei pusė tiriamųjų įvertino savo tėvų tarpusavio santykių kokybę kaip vidutinę. Dalies tiriamųjų tėvų santykių kokybė buvo menka, kas parodo daugiau destruktivius tarpusavio santykius, didesnę konfliktų skaičių, mažesnę emocijų rodymą ar mažesnę sutarimą tarpusavyje. Tuo tarpu likusi dalis įvertino savo tėvų santykių kokybę, kaip gerą – tokie santykiai pasižymi konstruktyviu bendravimu, kuriame vyrauja mažiau konfliktų, didesnis teigiamų emocijų pasireiškimas ir geresnis tarpusavio sutarimas. Tiriamųjų požiūris į smurtą poros santykiuose daugiausiai buvo nei palankus, nei nepalankus. Didesnės dalies tiriamųjų požiūris į smurtą poros santykiuose buvo palankus, kuomet palankus požiūris apibūdina pritarimą kontroliavimui (pvz.,

draudimai bendrauti su kitais asmenimis), prievartai (pvz., pavydo sukėlimas, užgauliojimas) ir smurtiniam elgesiui (pvz., daiktų gadinimas, grasinimai), o nepalankus požiūris – nepritarimą tokiam elgesiui romantiniuose santykiuose.

3.2. Fizinio ir psichologinio smurto patyrimo/naudojimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšys

Siekiant įvertinti ryšį tarp fizinio ir psichologinio smurto patyrimo/naudojimo poros santykiuose buvo naudojamas parametrinis Stjudento *t* kriterijus nepriklausomoms imtims ir neparametrinis Mano-Vitnio-Vilkoksono rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims. Gauti rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Požiūrio į smurtą poros santykiuose skalių vidurkių palyginimas tarp tiriamųjų, kurie patys yra naudoję fizinį smurtą ($n = 19$), ir kurie tokio smurto yra nenaudoję ($n = 151$), grupių

Kintamieji	Ar yra naudoję fizinį smurtą	Vid.	SN	<i>t</i>	<i>P</i>
Prievarta poroje	Taip	16,42	3,29	2,088	0,038
	Ne	14,53	3,77		
Kontrolė poroje	Taip	9,95	3,08	0,077	0,939
	Ne	9,88	3,62		
Smurtinis elgesys poroje	Taip	5,47	2,29	-1,042*	0,298*
	Ne	5,50	3,00		
Požiūris į smurtinį elgesį poroje (suminė)	Taip	31,84	5,67	1,150	0,252
	Ne	29,91	7,02		

Pastaba: *pateikta *Z* statistika, *p* yra šios statistikos patikimumo lygmuo.

4 lentelėje matoma, kad vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi požiūrio į prievartą skalėje. Galima teigti, kad asmenų, kurie yra linkę naudoti fizinį smurtą prieš savo partnerį, požiūris į prievartą poros santykiuose yra palankesnis (t. y. jie labiau pritaria tokiems veiksams romantiniuose santykiuose, kaip pavydo sukėlimas ar užgauliojimas).

Tarp fizinio smurto patyrimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšio nebuvo rasta statistiškai reikšmingų vidurkių skirtumų (žr. priedas Nr. 5 - 5 lentelė).

Tarp psichologinio smurto patyrimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšio nebuvo rasta statistiškai reikšmingų vidurkių skirtumų (žr. priedas Nr. 5 - 6 lentelė).

Tarp psichologinio smurto naudojimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšio nebuvo rasta statistiškai reikšmingų vidurkių skirtumų (žr. priedas Nr. 5 - 7 lentelė).

3.3. Jaunų suaugusiųjų požiūrio į smurtą poros santykiuose ir retrospektyviai vertinamos tėvų tarpusavio santykių kokybės sąsaja

Prieš tikrinant hipotezes, buvo atliktas tiriamų reiškinių palyginimas tarp lyties grupių. Skirtumų nustatymui tarp skalių buvo naudojamas parametrinis Stjudento *t* kriterijus nepriklausomoms imtims. Gauti rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Skalių vidurkių palyginimas tarp moterų (n = 144) ir vyrų (n = 26) grupių

Kintamieji	Lytis	Vid.	SN	<i>t</i>	<i>P</i>
Probleminiai tėvų santykiai	Moterys	32,08	9,01	-1,00	0,32
	Vyrai	33,54	6,36		
Tėvų tarpusavio sutarimas	Moterys	33,03	9,48	-0,42	0,68
	Vyrai	33,85	7,69		
Tėvų abejingumas/vengimas	Moterys	7,44	1,96	-0,56	0,95
	Vyrai	7,46	1,99		
Tėvų santykių kokybė (suminė)	Moterys	72,54	17,53	-0,64	0,44
	Vyrai	74,85	12,99		
Prievara poroje	Moterys	14,39	3,60	-2,94	0,004
	Vyrai	16,69	4,07		
Kontrolė poroje	Moterys	9,72	3,59	-1,44	0,15+
	Vyrai	10,81	3,21		
Smurtinis elgesys poroje	Moterys	5,49	2,95	-0,08*	0,94*
	Vyrai	5,58	2,89		
Požiūris į smurtinį elgesį poroje (suminė)	Moterys	29,60	6,64	-2,40	0,017
	Vyrai	33,08	7,69		

Pastaba: *pateikta Z statistika, *p* yra šios statistikos patikimumo lygmuo.

2 lentelėje matoma, kad visose retrospektyviai vertinamos tėvų santykių kokybės skalėse moterų ir vyrų vidurkiai nesiskiria. Tačiau vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi požiūrio į prievartą skalėje ir suminėje požiūrio į smurtą skalėje. Rezultatai parodo, kad vyrai palankiau žiūri į

prievartą poros santykiuose ir į smurtą bendrai. Galima teigti, kad vyrai yra labiau linkę pritarti tokiems prievartos aspektams, kaip pavydo sukėlimui ar užgauliojimams poros santykiuose ir labiau nei moterys pritaria prievartos, kontrolės ir smurtinio elgesio pasireiškimui romantiniuose santykiuose.

Kadangi buvo rastas vidurkių skirtumas skaičiavimai, tikrinant hipotezes buvo atliekami atskirai moterų ir vyrų grupėse. Patikrinti tėvų santykių kokybės ryšį su požiūriu į smurtą poros santykiuose moterų imtyje buvo naudojamas Pearsono koreliacijos koeficientas, o vyrų imtyje – Spearmano. Gauti rezultatai pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė

Tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšio analizė moterų imtyje

	Prievarta poroje	Kontrolė poroje	Smurtinis elgesys poroje	Požiūris į smurtą poroje (suminė)
Probleminiai tėvų santykiai	-0,080	-0,152	-0,048	-0,147
Tėvų tarpusavio sutarimas	-0,107	-0,127	-0,081	-0,163
Tėvų abejingumas/vengimas	-0,180*	-0,150	0,118	-0,127
Tėvų santykių kokybė (suminė)	-0,119	-0,164	-0,055	-0,178*

Pastaba: * $p < 0,05$

3 lentelėje matoma, kad yra statistiškai reikšminga neigiama silpna koreliacija tarp abejingumo/vengimo skalės ir požiūrio į prievartą skalės moterų imtyje. Galima teigti, kad kuo moterys labiau įvertina savo tėvų tarpusavio santykius, kaip abejingus/vengiančius, tuo jos yra linkusios palankiau žiūrėti į prievartą poros santykiuose. Kitaip sakant, matomas didesnis emocijų nebuvimas, santykių šaltumas tarp tėvų formuoja teigiamą moterų požiūrį į pavydo sukėlimą, užgauliojimą poros santykiuose. Statistiškai reikšminga neigiama silpna koreliacija matoma ir tarp tėvų santykių kokybės (suminės) skalės ir požiūrio į smurtą (suminės) skalės. Galima teigti, kad moterų, kurios savo tėvų santykių kokybę įvardino, kaip gerą, požiūris į smurtą poros santykiuose yra mažiau palankus. Kitaip sakant, matomi konstruktyvūs tėvų tarpusavio santykiai, kuriuose vyrauja mažiau konfliktų, emocijų pasireiškimas ir tarpusavio sutarimas yra didesnis – tuo požiūris į smurtą poros santykiuose yra mažiau palankus moterų imtyje (t. y. formuojasi didesnis nepritarimas prievartai, kontrolei ir smurtiniam elgesiui poros santykiuose).

Vyrų imtyje nebuvo rasta statistiškai reikšmingų tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose koreliacijų (žr. priedas Nr. 6).

4. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Smurtas poros santykiuose yra dažnai sutinkamas reiškinys, kurį tyrinėti yra svarbu ir prasminga. Tuo tarpu požiūris į smurtą yra glaudžiai susijęs su pačiu smurtiniu elgesiu, nuo kurio neretai nukenčia ne tik auka, bet ir smurtautojas, todėl yra naudinga tyrinėti šį reiškinį, jo atsiradimo priežastis, įvairius aspektus (Raiford, Seth, Braxton & DiClemente, 2012). Kaip jau buvo apžvelgta anksčiau, žmogaus asmenybės, jo požiūrio į įvairius dalykus formavimuisi didelę įtaką turi jo gimtoji šeima, tėvų tarpusavio santykiai. Siekiant sumažinti smurto pavojus yra svarbu nagrinėti, kas daro įtaką vaiko, o vėliau paauglio ir jauno suaugusiojo požiūriui į smurtą formavimuisi.

Atlikta statistinė analizė parodė, kad vyrai turi statistiškai reikšmingą palankesnę požiūrį į smurtą poros santykiuose nei moterys. Tai reiškia, kad vyrai labiau pritaria tokiems smurto aspektams, kaip prievarta, kontrolė ir smurtinis elgesys romantiniuose santykiuose. Panašius rezultatus gavo ir kitų autorių tyrimai, parodydami, kad vyrai labiau pritaria smurtui poros santykiuose ir, kad teigiamas požiūris į smurtą poroje yra glaudžiai susijęs su smurtinio elgesio prieš partnerį pateisinimu (Nabors & Jasinki, 2009). Tokius rezultatus gali paaikškinti McDermott ir Lopez (2013) tyrimas, kuris atskleidžia, kad vyrai, kurie pasižymi nerimastingumu ir tie, kurie vengia santykių yra linkę labiau priimti tradicines vyriškas vertybes ir laikytis vyriškų normų, kadangi tai jiems padeda labiau kontroliuoti romantinius santykius, kuriuose jie yra. Tuo tarpu siekis labiau kontroliuoti santykius dažnai pasižymi prievarta ir smurtu prieš partnerį, kaip būdai parodyti savo vyriškumui (McDermott & Lopez, 2013).

Kiek kitokius rezultatus gavo Irwan ir Margaretha (2020) autoriai, kurių tyrimas parodė, kad aukų (dažniausiai moterų), kurios teigia patiriančios smurtą romantiniuose santykiuose požiūris į smurtą yra labiau palankus. Taip pat šis tyrimas parodė, kad teigiamas požiūris į smurtą yra susijęs su įsitikinimu, kad vienas partneris yra silpnesnis už kitą. Dabartiniame tyrime nebuvo rasta jokio statistiškai reikšmingo skirtumo tarp fizinio/psichologinio smurto patyrimo ir požiūrio į smurtą poros santykiuose. Tuo tarpu buvo rastas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp fizinio smurto naudojimo prieš partnerį ir palankesnio požiūrio į smurtą poros santykiuose. Tokius rezultatus gali paaikškinti būtent anksčiau minėtas įsitikinimas, kad vienas partneris yra silpnesnis už kitą, kas yra susiję su palankesniu požiūriu į smurtą poros santykiuose ir galimai su smurto panaudojimu prieš partnerį.

Dabartinis tyrimas atskleidė ir tai, kad moterų požiūris į prievartą poros santykiuose yra palankesnis, kuomet jų tėvų tarpusavio santykiai yra labiau abejingi/vengiantys, o požiūris į smurtą bendrai yra mažiau palankus tuomet, kai jų tėvų tarpusavio santykių kokybė yra įvertinama, kaip gera. Tyrimai rodo, kad jauni suaugusieji, kurių tėvai yra linkę dažniau dalintis jausmais, mintimis, skatinti bendras šeimos veiklas, labiau priima savo partnerį ir palaiko geresnius romantinius santykius

(Young & Schrod, 2016). Galima daryti prielaidą, kad abejingi tėvų tarpusavio santykiai, kurie pasižymi mažesniu bendravimu ir dalijimusi jausmais, mintimis sukuria priešingą efektą, kurio metu jaunuoliai yra linkę palaikyti prastesnius romantinius santykius. Kiti tyrimai atskleidžia, kad rodomos neigiamos tėvų emocijos konflikto metu yra susijusios su didesne vaikų agresija, tuo tarpu rodomos teigiamos emocijos – mažesne agresija (Cummings, Goeke-Morey & Papp, 2004). Tai leidžia daryti prielaidą, kad moterys, kurios matė tokius tėvų tarpusavio santykius, kuriuose buvo naudojamos daugiau teigiamos emocijos buvo linkusios į mažesnę agresiją, kas galimai lemia ir jų mažiau palankų požiūrį į smurtą poros santykiuose. Tuo tarpu matomas didesnis konfliktų kiekis tarp tėvų sukuria nesaugaus prisirišimo jausmą romantiniuose santykiuose (Rodrigues & Kitzmann, 2007). Asmenys, kurie turi prisirišimo problemų su tėvais, stengiasi tai kompensuoti su antrąja puse, taip idealizuojant savo partnerį. Dėl to kyla poreikis gauti kuo daugiau dėmesio ir paramos iš partnerio, tačiau dažniausiai tai yra nerealūs lūkesčiai, kurie lieka nepatenkinti. Šitaip kyla pyktis ir susierzinimas, kuris gali pereiti iki smurto prieš partnerį (Allison, Bartholomew, Mayseless & Dutton, 2008). Galima daryti prielaidą, kad matomas mažesnis tėvų tarpusavio konfliktų kiekis sukuria saugesnį prisirišimą poros santykiuose ir tuo pačiu mažiau palankų požiūrį į smurtą romantiniuose santykiuose. Minėti tyrimai neatskleidžia lyties aspektų, kad būtent moterys, vertinusios geresnius tėvų tarpusavio santykius turi mažiau palankų požiūrį į smurtą poros santykiuose. Tačiau tokius dabartinius rezultatus galėjo lemti ir itin maža vyrų imtis, todėl ryšio tarp jų įvertintų tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose statistiškai reikšmingo ryšio nebuvo.

Tuo tarpu literatūroje apžvelgtas probleminių tėvų tarpusavio santykių aspektas (tokie tėvų tarpusavio santykiai, kurie pasižymi didesniu konfliktų kiekiu) šiame tyrime neturėjo jokio statistiškai reikšmingo skirtumo su jauno suaugusiojo požiūriu į smurtą poros santykiuose. Tuo tarpu vengiantys ar abejingi tėvų tarpusavio santykiai ir požiūris į smurtą poros santykiuose šiame tyrime turėjo ryšį, kurio literatūroje nagrinėti tyrimai neaptiko. Tai tik parodo, kad yra verta ir naudinga tyrinėti šiuos aspektus, kadangi atsiranda vis naujų įrodymų, pagrindžiančių tėvų tarpusavio santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose sąsają.

Atlikto tyrimo ribotumai: vienas iš šio baigiamojo darbo trūkumų yra nereprezentatyvi tiriamųjų imtis (moterų buvo daugiau, nei vyrų), kas galėjo iškreipti rezultatus, kadangi didesnė vyrų imtis galėjo taip pat parodyti reikšmingų rezultatų tarp retrospektyviai vertinamos tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose sąsajos. Kitas ribotumas galėjo būti toks, kad didžioji dalis tiriamųjų savo tėvų santykių kokybę įvertino, kaip vidutinę, o požiūrį į smurtą poros santykiuose kaip nei palankų, nei nepalankų. Taip pat tiriamųjų imtis nebuvo itin didelė ($n = 170$), todėl galimai nebuvo daug reikšmingų rezultatų, o sąsajos tarp retrospektyviai vertinamos tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose buvo silpnos.

Rekomendacijos tolimesniems moksliniams tyrimams: atliekant tolimesnius mokslinius tyrimus pirmiausia reikėtų padidinti ir suvienodinti tiriamųjų imtį, kad būtų panašus skaičius tiek moterų, tiek vyrų, o tiriamųjų imtis siektų bent 300 asmenų. Taip pat, siekiant tiksliau patikrinti sąsają tarp retrospektyviai vertinamos tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose, galima būtų tirti tiriamuosius, kurių tėvų santykių kokybė yra itin prasta. Tai galimai leistų patikrinti, ar tokia tėvų santykių kokybė yra susijusi su labiau palankiu požiūriu į smurtą romantiniuose santykiuose, o galbūt net ir su smurto naudojimu prieš partnerį. Šiame darbe buvo gautas įdomus ryšys tarp abejingų/vengiančių tėvų tarpusavio santykių ir palankesnio požiūrio į prievartos naudojimą romantiniuose santykiuose. Šią sąsają būtų galima patyrinėti daugiau, kadangi šiuo metu nėra atlikta (publikuota) itin daug tyrimų, kurie moksliskiau patvirtintų ar paaiškintų šią sąsają. Taip pat, tirta bakalauro tema yra mažai tyrinėta būtent Lietuvoje, kadangi didžioji dalis tyrimų yra užsienio kalbomis ir atlikti kitose šalyse. Reikėtų plačiau panagrinėti šią temą būtent Lietuvoje, vien dėl skirtingos kultūros aspektų.

IŠVADOS

1. Asmenys, kurie vaikystėje matė labiau probleminius santykius tarp tėvų, neturi labiau teigiamo požiūrio į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta, kontrole ir smurtiniu elgesiu prieš partnerį.
2. Asmenys, kurie vaikystėje matė menką tarpusavio sutarimą tarp tėvų, neturi labiau teigiamo požiūrio į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta, kontrole ir smurtiniu elgesiu prieš partnerį.
3. Moterys, kurios vaikystėje matė abejingus/vengiančius tarpusavio santykius tarp tėvų, turi labiau teigiamą požiūrį į smurtą poros santykiuose, kuris pasižymi prievarta.

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Jauni suaugusieji – asmenys, kurių amžius yra nuo 18 m. iki 35 m.

Tėvų tarpusavio santykių kokybė – apima sąveikas tarp tėvų ar globėjų, kurios apima tėvų santykių pasitenkinimą, konfliktų kiekį ir šeimos struktūrą (Dominick, 2018).

Požiūris į smurtą – šiame darbe tai tam tikra asmens nuostata, kuri atskleidžia pritarimą arba nepritaringumą smurto pasireiškimui poroje.

Romantiniai (poros) santykiai – artimi dviejų žmonių santykiai, kuriuos sieja seksualinis intymumas (Cambridge Dictionary, 2020).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ali, P. A., & Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior, 18*(6), 611-619.
2. Allison, C. J., Bartholomew, K., Mayseless, O., & Dutton, D. G. (2008). Love as a battlefield: Attachment and relationship dynamics in couples identified for male partner violence. *Journal of Family Issues, 29*, 125-150.
3. Askeland, I. R., Evang, A., & Heir, T. (2010). Association of Violence against Partner and Former Victim Experiences: A Sample of Clients Voluntarily Attending Therapy. *Journal of Interpersonal Violence, 26*(6), 1095-1110.
4. Baker, L. R., McNulty, J. K., & VanderDrift, L. E. (2017). Expectations for future relationship satisfaction: Unique sources and critical implications for commitment. *Journal of Experimental Psychology: General, 146*(5), 700–721. doi.org/10.1037/xge0000299
5. Bandura (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
6. Berger, L. M., & McLanahan, S. S. (2016). Income, Relationship Quality, and Parenting: Associations with Child Development in Two-Parent Families. *Journal of Marriage and Family, 77*(4), 996-1015.
7. Blaney, P. H., & Millon, T. (Eds.). (2008). *Oxford Textbook of Psychopathology* [Digital version].

Rasta:
Google
knygos,

[https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=5bAPxqDyFxUC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Blaney ,+P.+H.,+Millon,+T.+\(2008\).+Oxford+Textbook+of+Psychopathology:+Edition+2.+Oxford+University+press.&ots=zKvu6tsHQY&sig=4Li_yENCf3dGAwA51WrcwM95K0&redir_esc=y#v=onepage&q=Blaney%2C%20P.%20H.%2C%20Millon%2C%20T.%20\(2008\).%20Oxford%20Textbook%20of%20Psychopathology%3A%20Edition%202.%20Oxford%20University%20press.&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=5bAPxqDyFxUC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Blaney,+P.+H.,+Millon,+T.+(2008).+Oxford+Textbook+of+Psychopathology:+Edition+2.+Oxford+University+press.&ots=zKvu6tsHQY&sig=4Li_yENCf3dGAwA51WrcwM95K0&redir_esc=y#v=onepage&q=Blaney%2C%20P.%20H.%2C%20Millon%2C%20T.%20(2008).%20Oxford%20Textbook%20of%20Psychopathology%3A%20Edition%202.%20Oxford%20University%20press.&f=false)
8. Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
9. Cambridge Dictionary (2020). Cambridge Dictionary Press.
10. Capaldi, D. M., Knoble, N., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner Abuse, 3*(2), 231-280.
11. Carlson, M. J., Pilkauskas, N. V., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. (2011). Couples as Partners and Parents Over Children's Early Years. *Journal of Marriage and the Family, 73*(2), 317-334.

12. Cepukienė, V. (under review). Adult's psychosocial functioning: the role of interparental relationship quality, attachment to parents, differentiation of self, and satisfaction with couple relationship. *Journal of Adult Development*.
13. Clarey, A. M., Hokoda, A., & Ulloa, E. C. (2010). Anger Control and Acceptance of Violence as Mediators in the Relationship between Exposure to Interparental Conflict and Dating Violence Perpetration in Mexican Adolescents. *Journal of Family Violence*, 25(7), 619-625.
14. Corss, C. P., & Campbell, A. (2011). Women's aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 16(15), 390-398.
15. Cui, M., & Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 17(3), 331-343. doi: 10.1111/j.1475-6811.2010.01279.x
16. Cui, M., Ueno, K., Gordon, M., & Fincham, F. D. (2013). The Continuation of Intimate Partner Violence from Adolescence to Young Adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 75(2), 300-313.
17. Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C., & Papp, L. M. (2004). Everyday Marital Conflict and Child Aggression. *Journal of abnormal child psychology*, 32(2), 191-202.
18. DeBoard-Lucas, R. L., & Grych, J. H. (2011). Children's Perceptions of Intimate Partner Violence: Causes, Consequences, and Coping. *Journal of Family Violence*, 26(5), 343-354.
19. Diršienė, N., ir Reikertienė, V. (2008). *Smurtinio elgesio keitimo metodika (praktinis vadovas socialiniams darbuotojams)*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
20. Dominick, C. (2018). Inter-Parental Relationship Quality and its Effects on Children. A literature review to support analysis and policy. *Ministry of social development*, 1-76.
21. Erikson E. H. (1968). Identity: Youth and crisis. New York.
22. Eriksson, L., & Mazerolle, P. (2014). A Cycle Violence? Examining Family-of-Origin Violence, Attitudes, and Intimate Partner Violence Perpetration. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(6), 945-964. doi: 10.1177/0886260514539759
23. Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes Toward Intimate Partner Violence in Dating Relationships. *Psychological Assessment*, 20(3), 260-269. doi: 10.1037/1040-3590.20.3.260
24. Gangopadhyay Armstrong, T., Wernke, J. Y., Medina, K. L., & Schafer, J. (2002). Do partners agree about the occurrence of intimate partner violence? A review of the current literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 3(3), 181-193.
25. Garriga, A., Martinez-Lucena, J., & Moreno, A. (2018). Parents' Relationship Quality and Children's Externalizing Problems: The Moderating Role of Mother-Child Relations

- and Family Sociodemographic Background. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36(2), 137-154.
26. Goldberg, J. S., & Carlson, M. J. (2014). Parents' Relationship Quality and Children's Behavior in Stable Married and Cohabiting Families. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 762-777.
 27. Gomez, A. M. (2011). Testing the Cycle of Violence Hypothesis: Child Abuse and Adolescent Dating Violence as Predictors of Intimate Partner Violence in Young Adulthood. *Youth & Society*, 43(1), 171-192.
 28. Gumuliauskienė, A., Juodaitytė, A. ir Malinauskienė, D. (2010). Tyrimai grįstos smurto ir patyčių prevencijos galimybių paieškos. *Mokytojų ugdymas*, 14(1), 194-207.
 29. Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E. A., Herrenkohl, R. C., & Moylan, C. A. (2008). Intersection of Child and Children's Exposure to Domestic Violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(2), 84-99. doi: 10.1177/1524838008314797
 30. Holman, T. B., & Bussy, D. M. (2011). Family-of-Origin, Differentiation of Self and Partner, and Adult Romantic Relationship Quality. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 10(1), 3-19.
 31. Irwan, G. C., & Margaretha, M. (2020). Attribution error to the victim in domestic violence: a contemplation of domestic violence observer. *Journal of Psychology*, 19(1), 72-79.
 32. Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1993). Patterns of marital conflict predict children's internalizing and externalizing behavior. *Developmental Psychology*, 29(6), 940-950.
 33. Kelly, U. (2011). Theories of Intimate Partner Violence: From Blaming the Victim to Acting Against Injustice Intersectionality as an Analytic Framework. *Advances in nursing science*, 34(3), 29-51.
 34. Lee, H. S. (2011). Realtion of the Self differentiation, Self esteem and Mental Health in Adolescents. *Journal of Korean Academy of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 20(2), 199-207.
 35. LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 2 straipsnio 5 dalis. 2011 m. gegužės 26d. Nr. XI-1425.
 36. Marchand-Reilly, J. F., & Yaure, R. G. (2019). The Role of Parents' Relationship Quality in Children's Behavior Problems. *Journal of Child and Family Studies*, 28(8), 2199-2208.
 37. Marshall, A. D., Panuzio, J., Makin-Byrd, K. N., Taft, C. T., & Holtzworth-Munroe, A. (2011). A Multilevel Examination of Interpartner Intimate Partner Violence and Psychological Aggression Reporting Concordance. *Behavior Therapy*, 42(3), 364-377.
 38. Maslauskaitė, A. (2005). Tarpusavio santykių kokybė Lietuvos šeimose. *Šeimos sociologija. Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1, 122-134.

39. McCoy, K. P., George, M. R. W., Cumming, E. M., & Davies, P. T. (2013). Constructive and Destructive Marital Conflict, Parenting and Children's School and Social Adjustment. *Social Development*, 22(4), 641-662.
40. McDermott, R., & Lopez, F. G. (2013). College Men's Intimate Partner Violence Attitudes: Contributions of Adult Attachment and Gender Role Stress. *Journal of Counseling Psychology*, 60(1), 127-136.
41. Mejia, S. T., & Hooker, K. (2015). Emotional well-being and interactions with older adults' close social partner: Daily variation in social context matter. *Psychology and Aging*, 30(3), 517-528. doi.org/10.1037/a0039468
42. Miller, J. T., & Tedder, B. (2011, ruduo). *Satisfaction in Romantic Relationships. The Discrepancy Between Expectations and Reality: Satisfaction in Romantic Relationships*. Hanover College.
43. Nabors, E. L., & Jasinki, J. L. (2009). Intimate Partner Violence Perpetration Among College Students. The role of Gender Role and Gendered Violence Attitudes. *Feminist Criminology*, 4(1), 57-82.
44. Nemeth, J. N., Bonomi, A. E., Lee, M. A., & Ludwin, J. M. (2012). Sexual Infidelity as Trigger for Intimate Partner Violence. *Journal of Women's Health*, 21(9), 942-949.
45. Purvaneckienė, G. (2019). *Reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos apie smurtą artimoje aplinkoje pristatymas*. Rasta: <http://www.kmimc.lt/wp-content/uploads/2019/09/REPREZENTATYVIOS-APKLAUSOS-APIE-SMURT%C4%84-ARTIMOJE-APLINKOJE-PRISTATYMAS.pdf>
46. Raiford, J. L., Seth, P. S., Braxton, N. D., & DiClemente, R. J. (2012). Interpersonal and Community-Level Predictors of Intimate Partner Violence Perpetration among African American Men. *Journal of Urban Health*, 90(4), 784-795.
47. Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Markman, H. J., & Ragan, E. P. (2012). Parents' Marital Status, Conflict, and Role Modeling: Links with Adult Romantic Relationship Quality. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(5), 348-367.
48. Riggs, D. S., & O'leary, K. D. (1996). Aggression Between Heterosexual Dating Partners An Examination of a Causal Model of Courtship Aggression. *Journal of Interpersonal Violence*, 11(4), 519-540. doi: 10.1177/088626096011004005
49. Rodrigues, L. N., & Kitzmann, K. M. (2007). Coping as a mediator between interparental conflict and adolescents' romantic attachment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(3), 423-439. doi: 10.1177/0265407507077230

50. Rosand, G. M. B., Slinning, K., Eberhard-Gran, M., Roysamb, E., & Tambs, K. (2011). Partner relationship satisfaction and maternal emotional distress in early pregnancy. *BMC Public Health*, 11(1). doi: 10.1186/1471-2458-11-161
51. Routt, G. (2011). Adolescent Violence towards Parents. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20(1), 1-19.
52. Saavedra, M. C., Chapman, K. E., & Rogge, R. D. (2010). Clarifying links between attachment and relationship quality: Hostile conflict and mindfulness as moderators. *Journal of Family Psychology*, 24(4), 380–390. doi:10.1037/a0019872
53. Schneiderman, I., Kanat-Maymon, Y., Zagoory-Sharon, O., & Feldman, R. (2014). Mutual influences between partners' hormones shape conflict dialog and relationship duration at the initiation of romantic love. *Social Neuroscience*, 9(4), 337-357. doi: 10.1080/17470919.2014.893925
54. Seiffge-Krenke, I., Overbeek, G., & Vermulst, A. (2010). Parent–child relationship trajectories during adolescence: Longitudinal associations with romantic outcomes in emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 33(1), 159-171. doi: 10.1016/j.adolescence.2009.04.001
55. Skowron, E. A. (2005). Parent Differentiation of Self and Child Competence in Low-Income Urban Families. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 337-346.
56. Smith, J., Swallow, V., & Coyne, I. (2015). Involving Parents in Managing Their Child's Long-Term Condition—A Concept Synthesis of Family-Centered Care and Partnership-in-Care. *Journal of Pediatric Nursing*, 30(1), 143-159. doi: 10.1016/j.pedn.2014.10.014
57. Sorrentino, R., Friedman, S. H., & Hall, R. (2016). Gender Considerations in Violence. *Psychiatric Clinics of North America*, 39(4), 701-710.
58. Theobald, D., & Farrington, D. P. (2012). Child and adolescent predictors of male intimate partner violence. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(12), 1242-1249. doi.org/10.1111/j.1469-7610.2012.02577.x
59. Thornberry, T. P., Henry, K. L., Smith, C. L., Ireland, T. O., Greenman, S. J., & Lee, R. D. (2013). Breaking the Cycle of Maltreatment: The Role of Safe, Stable, and Nurturing Relationships. *Journal of Adolescence Health*, 53(4), S25-S31. doi: 10.1016/j.jadohealth.2013.04.019
60. Vaigė, L. (2013, birželis). *Apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje: psichinės prievartos problematika*. Analizė pristatyta Lietuvos Respublikos Seimo Lietuvos Tarybos salėje apskritojo stalo metu, Vilnius, Lietuva.
61. Vanassche, S., Swicegood, G., & Matthijs, K. (2012). Marriage and Children as a Key to Happiness? Cross-National Differences in the Effects of Marital Status and Children on Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, 14(2), 501-524. doi: 10.1007/s10902-012-9340-8

62. Vasiliauskaitė, Z. (2013, birželis). *Šeimoje patirto smurto padariniai bio-psicho-socialinei asmens sveikatai. Mušamos moters sindromas*. Analizė pristatyta Lietuvos Respublikos Seimo Lietuvos Tarybos salėje apskritojo stalo metu, Vilnius, Lietuva.
63. Vileikienė, E., Narkauskienė, L., ir Smirnova, K. (2010). Smurtas tarp intymių partnerių, sutuoktinių ir kitų šeimos narių. *Smurto paplitimas ir jo prevencija Lietuvoje*, 33-38.
64. Walker, L. E. (1979). *The Battered Women*. New York: Harper & Row.
65. Weitlauf, A. S., Vehorn, A. C., Taylor, J. L., & Warren, Z. E. (2012). Relationship satisfaction, parenting stress, and depression in mothers of children with autism. *Autism: the International Journal of Research and Practice*, 18(2), 194-208. doi: 10.1177/1362361312458039
66. Weldon, S., & Gilchrist, E. (2012). Implicit Theories in Intimate Partner Violence Offenders. *Journal of Family Violence*, 27, 761-772.
67. World Health Organization (2017). *Violence against women*. Luxembourg: World Health Organization. Rasta: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>.
68. Young, J., & Schrodt, P. (2016). Family Communication Patterns, Parental Modeling, and Confirmation in Romantic Relationships. *Communication Quarterly*, 64(4), 454-475. doi: 10.1080/01463373.2015.1103297
69. Zemp, M., Bodenmann, G., & Cummings, E. (2016). The Significance of Parental Conflict for Children: Rationale for Couple-Focused Programs in Family Therapy. *European Psychologist* 21(2), 99-108.
70. Zemp, M., Milek, A., Cummings, E. M., Cina, A. & Bodenmann, G. (2015). How Couple-and Parentinh-Focused Programs Affect Child Behavioral Problems: A Randomized Controlled Trial. *Journal of Child and Family Studies* 25(3), 798-810.

PRIEDAI

1 priedas. Autoriaus sutikimas

Re: Intimate Partner Violence Attitude Scale (Revised)

Francis Fincham <ffincham@fsu.edu>

2020-03-19, Kt 11:54

Kam: Irmantė Statkonytė <irmante.statkonyte@stud.vdu.lt>

Permission granted. Good luck.

Get [Outlook for iOS](#)

From: Irmantė Statkonytė <irmante.statkonyte@stud.vdu.lt>

Sent: Thursday, March 19, 2020 3:56:46 AM

To: Francis Fincham <ffincham@fsu.edu>

Subject: Intimate Partner Violence Attitude Scale (Revised)

Dear Professor Frank D. Fincham,

My name is Irmantė Statkonytė. I am a fourth-year psychology student at Vytautas Magnus University in Lithuania. Now I am working on my bachelor thesis. My field of interest is intimate partner violence. I found the Intimate Partner Violence Attitude Scale (Revised) in MIDSS database.

I would like to get your permission to use this scale in my research in educational purpose.

I am looking forward to your reply.

Respectfully,

Irmantė Statkonytė

2 priedas. Informuotas sutikimas su klausimynų pavyzdžiais ir instrukcijomis

Gerbiamas(-a) respondente,

Tai yra informuoto sutikimo dalyvauti tyrime forma. Joje pateikiama svarbi informacija apie vykdomą tyrimą. Prašome nuodugniai susipažinti su šia informacija, kad galėtumėte išreikšti savo sutikimą ar nesutikimą dalyvauti apklausoje.

Apklausos vykdytojai ir tyrimo tikslas.

Šį tyrimą vykdo Vytauto Didžiojo universiteto psichologijos bakalauro studijų IV kurso studentė Irmantė Statkonytė. Tyrimu siekiama įvertinti jaunų suaugusiųjų prisiminimų apie tėvų turėtus tarpusavio santykius bei požiūrio į poros santykius ypatumus. Tyrimui vadovauja doc. dr. Viktorija Čepukienė.

Tyrimo procedūra.

Tyrimė kviečiami dalyvauti **jauno suaugusiojo amžiaus asmenys (18-35 m.), kurie augo su abiem tėvais ir kurie palaikė arba šiuo metu palaiko romantinius santykius bent vienerius metus**. Tikėtina, kad tyrimas apklausoje gali užtrukti iki 10 minučių.

Dalyvavimo tyrime rizika ir nauda.

Tyrimo vykdytojai nenumato, kad dalyvavimas tyrime Jums galėtų sukelti riziką patirti išgyvenimus, kurie viršija tuos, kuriuos patiriate savo kasdiniame gyvenime. Dalyvaudamas(-a) tyrime Jūs galite kryptingai apmąstyti savo tėvų turėtus tarpusavio santykius, kuomet augote, bei savo požiūrį į tam tikrus bendravimo poroje aspektus. Taip pat tikimasi, kad šio tyrimo metu surinkta informacija padės geriau suprasti, kaip tam tikri stebėti tėvų santykiai gali sietis su požiūriu į dabartinius poros santykius.

Konfidencialumas ir anonimiškumas.

Dalyvavimas apklausoje yra anonimiškas, t. y. jokia asmens tapatybę galinti atskleisti informacija nebus renkama. Tyrimo metu surinkta informacija išliks konfidenciali ir bus prieinama tik mokslinio darbo vadovui ir recenzentui.

Tyrimo duomenų panaudojimo tikslai ir sunaikinimas.

Tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik moksliniais tikslais, jie bus viešinami tik apibendrinti. Apklausos duomenys bus kaupiami internetinėje google.docs sistemoje ribotą laiką (apklausos vykdymo laikotarpį), saugomi tyrimo vykdytojų kompiuteriuose neribotą laiką. Kadangi jokių duomenų, galinčių identifikuoti konkretų asmenį, renkama nebus, galimybės prašyti pašalinti iš duomenų masyvo Jūsų konkrečius duomenis nebus įmanoma.

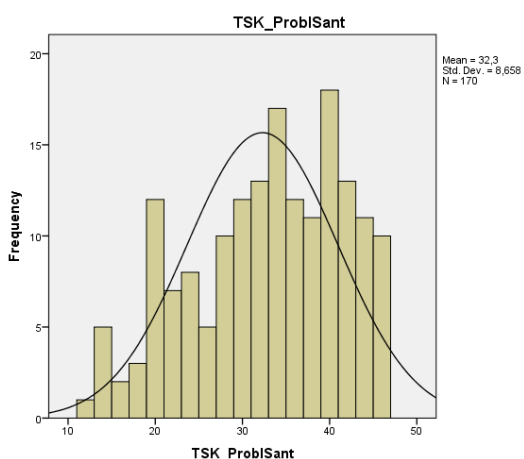
Jei turite klausimų ar pageidaujate detalesnės informacijos apie atliekamą tyrimą tiek tyrimo eigoje, tiek po jo galite kreiptis į tyrimo vykdytoją Irmantę Statkonytę, el. pašto adresu statkonyte.irmante@gamil.com.

Jei sutinkate su aprašytomis sąlygomis ir norite dalyvauti šiame tyrime, spauskite SUTINKU.

3 priedas. Skalių normalumo tikrinimas, naudojant Shapiro-Wilk kriterijų

	Shapiro-Wilk		
	Įvertis	df	<i>p</i>
Probleminiai santykiai	0,955	170	0,000
Tarpusavio sutarimas	0,970	170	0,001
Abejingumas / vengimas	0,927	170	0,000
Tėvų santykių kokybė (suminė)	0,962	170	0,000
Prievarta	0,974	170	0,003
Kontrolė	0,926	170	0,000
Smurtinis elgesys	0,574	170	0,000
Požiūris į smurtą (suminė)	0,974	170	0,000

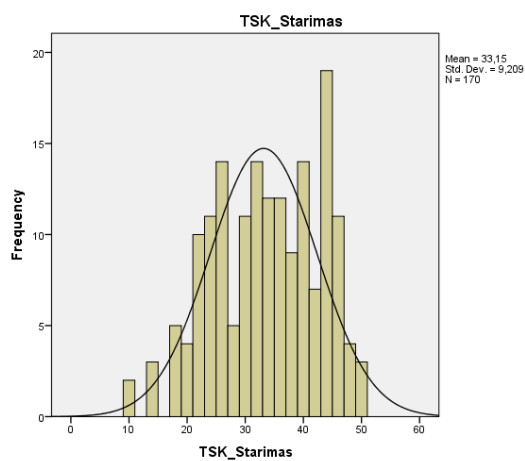
4 priedas. Skalių pasiskirstymas pagal Gauso dėsnį

Skewness = -0,435

Kurtosis = -0,742

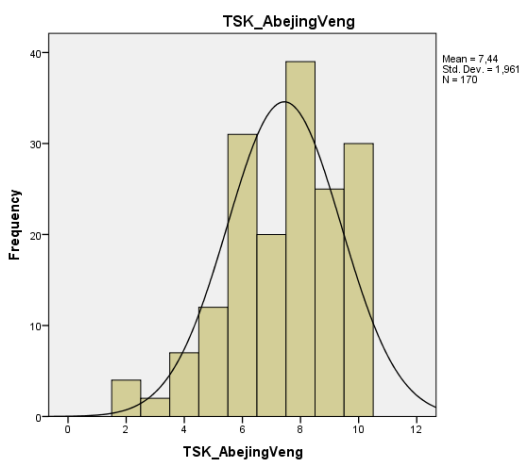
1 pav. Probleminių santykių skalės pasiskirstymas

Skewness = -0,264

Kurtosis = -0,766

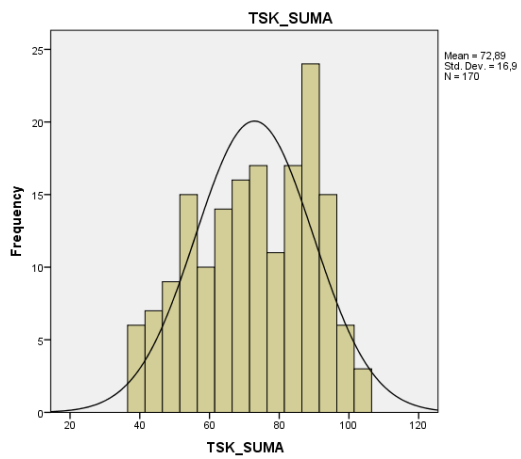
2 pav. Tarpusavio sutarimo skalės pasiskirstymas

Skewness = -0,611

Kurtosis = -0,043

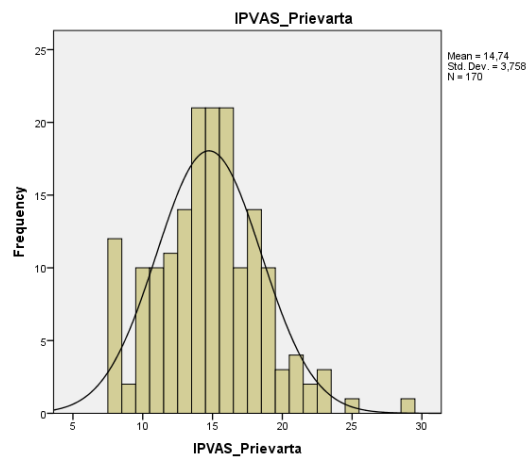
3 pav. Abejingumo / vengimo skalės pasiskirstymas

Skewness = -0,264

Kurtosis = - 0,975

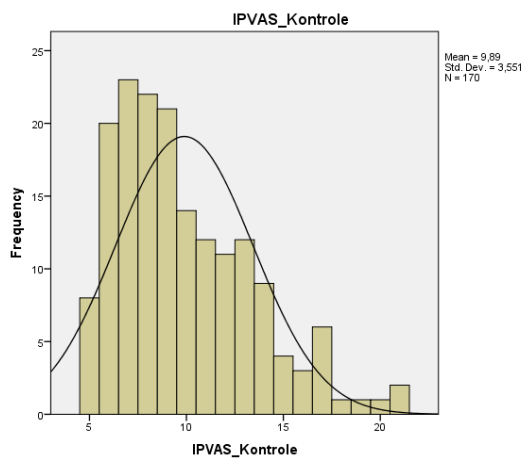
4 pav. Tėvų santykių kokybės (suminės) skalės pasiskirstymas

Skewness = 0,374

Kurtosis = 0,643

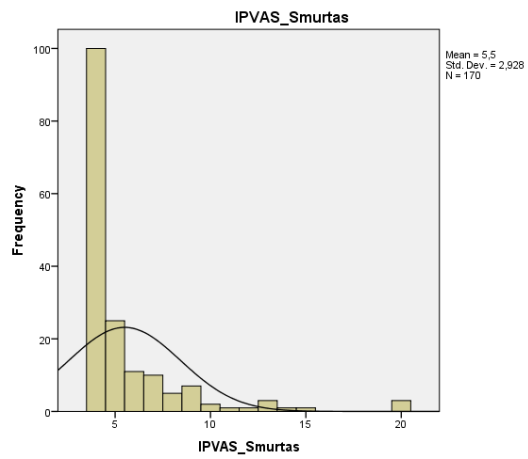
5 pav. Prievartos skalės pasiskirstymas

Skewness = 0,899

Kurtosis = 0,394

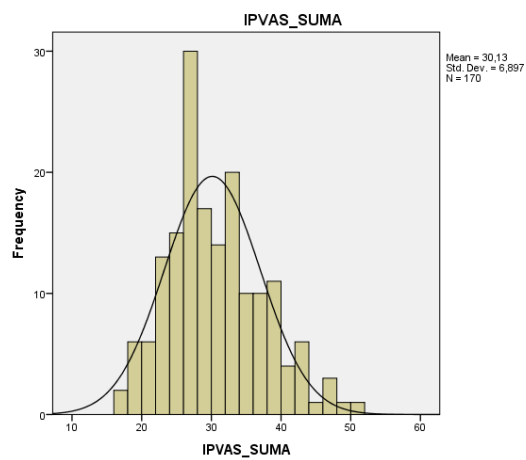
6 pav. Kontrolės skalės pasiskirstymas

Skewness = 3,002

Kurtosis = 10,366

7 pav. *Smurtinio elgesio skalės pasiskirstymas*

Skewness = 0,542

Kurtosis = 0,011

8 pav. *Požiūrio į smurtą (suminės) skalės pasiskirstymas*

Kintamieji	Ar yra naudoję fizinį smurtą	Vid.	SN	t	p
Prievarta poroje	Taip	16,33	3,63	1,528	0,128
	Ne	14,62	3,75		
Kontrolė poroje	Taip	9,83	3,66	-0,055	0,956
	Ne	9,89	3,55		
Smurtinis elgesys poroje	Taip	5,47	1,59	-0,680*	0,497*
	Ne	5,50	3,00		
Požiūris į smurtinį elgesį poroje (suminė)	Taip	31,00	6,65	0,452	0,651
	Ne	30,06	6,93		

Pastaba: *pateikta Z statistika, p yra šios statistikos patikimumo lygmuo.

5 lentelė. Požiūrio į smurtą poros santykiuose skalių vidurkių palyginimas tarp tiriamųjų, kurie yra patyrę fizinį smurtą ($n = 12$), ir kurie tokio smurto yra nepatyrę ($n = 158$), grupių.

Kintamieji	Ar yra naudoję fizinį smurtą	Vid.	SN	t	p
Prievarta poroje	Taip	14,89	4,06	0,468	0,640
	Ne	14,62	3,52		
Kontrolė poroje	Taip	10,23	3,59	1,105	0,271
	Ne	9,62	3,52		
Smurtinis elgesys poroje	Taip	5,41	2,80	-0,705*	0,481*
	Ne	5,57	3,04		
Požiūris į smurtinį elgesį poroje (suminė)	Taip	30,53	7,04	0,677	0,499
	Ne	29,81	6,81		

Pastaba: *pateikta Z statistika, p yra šios statistikos patikimumo lygmuo.

6 lentelė. Požiūrio į smurtą poros santykiuose skalių vidurkių palyginimas tarp tiriamųjų, kurie yra patyrę psichologinį smurtą ($n = 75$), ir kurie tokio smurto yra nepatyrę ($n = 95$), grupių.

Kintamieji	Ar yra naudoję fizinį smurtą	Vid.	SN	t	p
Prievarta poroje	Taip	15,42	3,83	1,854	0,066
	Ne	14,32	3,67		
Kontrolė poroje	Taip	10,23	3,37	0,990	0,324
	Ne	9,68	3,67		
Smurtinis elgesys poroje	Taip	5,12	2,11	-1,035*	0,300*
	Ne	5,73	3,32		
Požiūris į smurtinį elgesį poroje (suminė)	Taip	30,77	6,53	0,951	0,343
	Ne	29,73	7,12		

Pastaba: *pateikta Z statistika, p yra šios statistikos patikimumo lygmuo.

7 lentelė. Požiūrio į smurtą poros santykiuose skalių vidurkių palyginimas tarp tiriamųjų, kurie patys yra naudoję psichologinį smurtą ($n = 65$), ir kurie tokio smurto yra nenaudoję ($n = 105$), grupių.

6 priedas. Tėvų santykių kokybės ir požiūrio į smurtą poros santykiuose ryšio analizė vyrų imtyje

	Prievarta poroje	Kontrolė poroje	Smurtinis elgesys poroje	Požiūris į smurtą poroje (suminė)
Probleminiai tėvų santykiai	0,040	0,189	0,097	-0,089
Tėvų tarpusavio sutarimas	0,108	0,164	0,071	0,170
Tėvų abejingumas/vengimas	-0,001	-0,081	-0,037	-0,030
Tėvų santykių kokybė (suminė)	0,146	0,288	0,117	0,213